1984/85:131

Måndagen den 29 april

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1984/85:521 om Södertäljes fjärrtågstrafik

Anf. 1 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Pär Granstedt har med hänvisning till SJ:s framtidsplaner för tågtrafiken söder om Stockholm frågat mig om regeringen är beredd att garantera att inte den planerade nya järnvägssträckningen Flemingsberg–Järna leder till försämringar i Södertäljes försörjning med fjärrtågstrafik.

Det har länge stått klart att spårkapaciteten i Stockholmsområdet behöver byggas ut för att klara både lokal- och fjärrtågstrafiken. En av regeringens första åtgärder efter regimskiftet 1982 var därför att ta initiativ till den omfattande spårutbyggnad som nu pågår i området.

Enligt riksdagens fastlagda ramar för järnvägen är det SJ självt som bestämmer fjärrtågstrafikens utformning. Självfallet strävar SJ efter att göra trafiken så bra som möjligt för att få fler resenärer och därmed ett bättre resultat. Enligt vad jag har erfarit har SJ ännu inte fattat något beslut hur den nödvändiga fortsatta spårutbyggnaden söder om Flemingsberg skall ske. SJ har heller inte tagit ställning till var en ytterligare fjärrtågsstation bör byggas i regionen. Jag har därför ingen anledning att uttala mig i frågan.

Anf. 2 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka för kommunikationsministerns svar på min fråga. Tyvärr är inte svaret ägnat att framlocka några glädjerop i Södertälje. I och för sig förstår jag det dilemma som kommunikationsministern befinner sig i. Vi har ju haft anledning att diskutera postverket, där problemet är ungefär detsamma, dvs. att beslut inte fattas av kommunikationsministern utan av vederbörande verk. Samtidigt har jag litet svårt att acceptera att den här beslutsordningen skulle innebära något slags munkavle på kommunikationsministern eller andra politiker. Järnvägstrafikens utformning är ju faktiskt inte bara en fråga om att SJ skall få största möjliga

lönsamhet utan också en fråga om grundläggande infrastruktur i landet. Det innebär att det sätt järnvägstrafiken utformas på har väldigt djupgående konsekvenser för de orter som berörs.

Södertälje kommun är på många sätt en utmärkt kommun att bo i, men det är också en kommun med problem. Södertälje är en av de kommuner i Stockholms län som har störst arbetslöshet och dessutom ett mycket stort antal tomma lägenheter. Samtidigt har Södertälje stor potential bl. a. som ett kommunikationscentrum. Södertäljes styrka är att kommunen ligger vid stambanorna, har hamn och motorvägsförbindelser med övriga delar av landet. Skall Södertälje få en positiv utveckling i framtiden är det viktigt att det här utgångsläget inte undergrävs. Det är viktigt att inte t. ex. fjärrtågsförbindelserna försämras.

Vi känner naturligtvis en betydande oro i samband med att SJ har ganska långtgående planer på att bygga en ny linje från Flemingsberg till Järna över Grödinge. Vi känner oro för att detta leder till att vi får en försämring av fjärrtågstrafiken. För Södertäljes vidkommande är det alltså mycket viktigt att man antingen garanterar en fjärrtågsförsörjning i Södertälje Södra som är likvärdig med den som vi har nu och som innebär att vi kan få del av SJ:s nya snabbtåg, eller också att man bygger om Järna station till en fjärrtågsstation som kan ta hela trafiken.

Herr talman! Jag tycker att det inte vore orimligt för kommunikationsministern att redovisa något slags syn på om det här är en ambition som man skall försöka upprätthålla. Det kan inte heller vara likgiltigt för regeringen vad som händer med Södertäljes kommunikationer och med Södertäljes allmänna ekonomiska utveckling.

Anf. 3 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Det är riktigt, Pär Granstedt, att det inte är likgiltigt hur saker och ting handläggs och sköts inom SJ. Självfallet förefinns ett intresse även från min sida att följa SJ:s verksamhet och ta del av vilka funderingar och planer man har.

Men nu är det ju så att SJ för närvarande tillsammans med olika berörda parter undersöker tänkbara lägen för exempelvis en ny fjärrtågsstation söder om Stockholm. Då har man sagt att Järna är ett alternativ och även pekat på de här sträckningarna.

Jag kan hålla med Pär Granstedt om att Södertälje är ett viktigt område för SJ. Det är ett område där det är nödvändigt att ha en fungerande infrastruktur. Från Södertälje utgår ju också Eskilstunabanan, som innebär en viktig potentiell marknad för SJ. Detta betyder att även om det nu skulle vara så att det nya spåret dras utanför Södertälje och fjärrtågsstationen inte hamnar i Järna, så har SJ ett mycket starkt intresse av att behålla den goda fjärrtågsförbindelsen till och från denna region.

Som Pär Granstedt säkerligen mycket väl förstår, kan vi från regeringens sida inte garantera en viss tågtrafik. Det gör vi heller inte i riksdagen, utan vi svarar för beslut om SJ:s inriktning. Det är SJ självt som har att bestämma om sina tidtabeller. I den mån det är möjligt skall jag naturligtvis från min sida

försöka medverka till att man även fortsättningsvis skall betrakta Södertälje som en viktig del för SJ:s verksamhet.

Anf. 4 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag utgår naturligtvis från att kommunikationsministern med intresse följer vad SJ har för sig – någonting annat vore i och för sig förvånansvärt. Men det är också viktigt att regeringen känner en ambition att se till att SJ utvecklas på ett sätt som är förenligt med vidare samhällsintressen. Det är vad det handlar om i fallet Södertälje.

Det kan alltså inte bara vara en fråga om vad som är marknadsmässigt intressant eller lönsammast för SJ. Detta kan i och för sig föra ganska långt, eftersom Södertälje är en inte så liten kommun och vi talar om ett ganska stort passagerarunderlag. Man måste se till att också de vidare samhällsekonomiska och näringspolitiska aspekterna kommer med i bilden.

Jag förstår att vi givetvis inte kan få någon formell garanti från vare sig regeringen eller någon annan. Men en klar viljeyttring från regeringens sida, att man delar Södertälje kommuns synsätt och att man inte kan acceptera en mera påtaglig försämring av fjärrtågstrafiken på Södertälje liksom att det är rimligt att också Södertälje kan få del av de förbättringar som kommer inom fjärrtågstrafiken med snabbtåg och annat i framtiden, vore tacknämlig.

Slutsatsen av detta måste bli att antingen måste vi få om inte formella garantier så i alla fall en visshet om att man kommer att upprätthålla en hög ambitionsnivå på Södertälje Södra, eller också får man satsa på en fjärrtågsstation i Järna. Det är de alternativ som man har att spela med.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1984/85:102 om SJ:s långsiktiga planer i Jämtlands län

Anf. 5 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Nils Åsling har frågat mig om jag är beredd att närmare redogöra för SJ:s planer beträffande upprustning av järnvägslinjen Östersund–Storlien och medverka till att övriga aviserade och planerade organisationsförändringar får anstå till dess SJ kan prestera en totalplan för sin verksamhet i Jämtlands län.

De senaste åren har allt fler resenärer tagit tåget till Västjämtland. Den fortsatt snabba utveckling som turismen förväntas få i området kommer att ställa ökade krav på SJ:s kapacitet. Jag anser det angeläget att SJ även i fortsättningen kan vara en stor transportör av turister till området. Enligt vad jag har erfarit avser SJ också att göra olika investeringar för att förbättra sin kapacitet. Den närmare takten i upprustningsarbetet beror på SJ:s möjligheter att förränta och finansiera olika projekt.

Nils Åslings fråga om vissa organisationsförändringar har som bakgrund frågan om framtiden för järnvägsverkstaden i Östersund samt den planerade

avbemanningen av vissa stationer i Jämtland.

Som jag tidigare sagt här i kammaren ligger det inom SJ:s beslutsområde att bestämma om hur många verkstäder man behöver och var i landet dessa skall ligga. Det ligger också inom SJ:s beslutsområde att bestämma vilken service man skall erbjuda på stationerna.

I regeringens förslag till riksdagen med riktlinjer för en ny järnvägspolitik ges SJ långsiktiga förutsättningar att leva upp till de ekonomiska krav som statsmakterna ställer upp. En förutsättning för att SJ skall kunna utvecklas som ett rationellt affärsföretag är emellertid att verket självt får bestämma om sin egen organisation.

SJ har nyligen efter förhandlingar med personalorganisationerna och kontakter med berörda lokala och regionala organ fattat beslut om att minska sin verkstadskapacitet. Beslutet innebär att huvudverkstaden i Göteborg avvecklas men att verkstaden i Östersund behålls och utvecklas vidare. När det gäller avbemanning av vissa järnvägsstationer i Jämtland har jag inte för avsikt att vidta några åtgärder. Det kan inte vara rimligt att statsmakterna förhindrar vardagsrationaliseringar på det lokala planet som görs för att trafiken skall bli attraktivare.

Anf. 6 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

Bakgrunden till interpellationen är den diskussion som förts beträffande SJ:s allmänna regionalpolitiska roll i Jämtland. Från SJ:s sida har det talats om ett investeringsprogram för bandelen Östersund–Storlien på 170 miljoner. Samtidigt har man beslutat om nedläggning av några stationer. Verkstaden i Östersund har dessutom varit föremål för diskussion. Nu är verkstaden räddad, och det är så långt ett betydelsefullt regionalpolitiskt beslut som SJ fattat.

Även om kommunikationsministern försöker hålla en viss distans till SJ:s löpande verksamhet tar jag mig friheten att tacka kommunikationsministern för hans medverkan i arbetet för att rädda järnvägsverkstaden i Östersund.

Kvar står emellertid en del andra frågor beträffande vinterns debatt om SJ:s roll i Jämtland – en del stationsnedläggningar och det investeringsprogram som man har talat om.

Kommunikationsministern karakteriserar stationsnedläggningarna som vardagsrationaliseringar för att göra trafiken attraktivare. Det är ett något märkligt yttrande med tanke på att i varje fall någon av dessa stationsnedläggningar eller avbemanningar sker i områden där den jämtländska turistnäringen har vissa utvecklingsmöjligheter. När kommunikationsministern säger att SJ skall vara en stor transportör till Västjämtlands turistvärld även i framtiden betraktar jag det som ett viktigt programuttalande. Från SJ:s sida borde detta uttalande kombineras med en totalbild av hur turistnäringen i Västjämtland i framtiden kan komma att utvecklas. Låt mig ta upp exemplet med stationen i Nälden.

Nälden är den närmaste kommunikationspunkten för stora rekreations-

områden inom Krokoms kommun – rekreationsområden som man bedömer kommer att få stor betydelse i framtiden. Den stationen avbemannas nu. Det är alltså större konsekvens och mera planmässighet i hanteringen av serviceuppgiften för turistnäringen som jag efterlyser med min interpellation.

Jag har, som sagt, all förståelse för att kommunikationsministern håller en viss distans till SJ:s affärsmässiga och löpande verksamhet. Det är självfallet inte statsmakternas eller regeringens sak att ge sig in i och värdera SJ:s löpande verksamhet, men det är angeläget att man från regeringens sida har regionala och övergripande mål för SJ som kan vara vägledande för verksamheten.

Jag vill här ta upp exemplet med inlandsbanan, som ju SJ gjorde stora ansträngningar för att lägga ned i 1970-talets början – ansträngningar som en företrädare till Curt Boström livligt stödde. Efter initiativ från centerpartiet blev det emellertid så småningom en majoritet här i kammaren för att se efter om man inte skulle kunna utnyttja inlandsbanan för bl. a. en ny giv på turisttrafikens område. Resultatet blev att inlandsbanan i dag lever. Dess liv är inte problemfritt, det skall erkännas – men Norrlands inland har ändå tillförts något positivt och nytt.

Detta visar att man måste ha en övergripande målsättning, och gärna en regionalpolitisk målsättning, även för SJ:s del när det gäller affärsmässiga dispositioner. Det är denna helhetssyn som också måste prägla SJ:s investeringsplaner. Jag hoppas att jag – även om det sker med vissa svårigheter – kan tolka in i svaret att kommunikationsministern delar min uppfattning, när han säger att det är angeläget att SJ även i fortsättningen kan vara en stor transportör av turister till området. Detta förutsätter att de investeringsplaner man har talat om genomförs, och det förutsätter att man skaffar sig en helhetsbild av näringslivets utveckling i västra Jämtland.

Anf. 7 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Nils Åsling talar om minskad bemanning på vissa stationer i Jämtland. Ja, Nils Åsling, trafiken vid de stationer där det i dag är fråga om att dra in bemanning är ganska blygsam. Det är inte så att SJ har några planer på att dra in stationsuppehållen eller på att lägga ned vagnslasttrafiken. Vagnslasterna kommer fortfarande att expedieras, men pappershanteringen får skötas från en närbelägen station. SJ tar sedan alla nödvändiga kontakter med trafikanterna. Persontågen kommer även fortsättningsvis att stanna vid de här stationerna, men biljetterna får säljas av konduktören på tåget. Biljetter för mera långväga resor kan man beställa i förväg på en närbelägen station.

Visst blir det en något försämrad service, men jag tycker ändå, Nils Åsling, att vi skall vara överens om att de negativa effekterna blir ganska begränsade. Som Nils Åsling mycket väl vet och också omnämnde har SJ ekonomiska krav på sin verksamhet. Nu försöker man att genomföra vad jag tillät mig att kalla vardagsrationaliseringar av sin verksamhet på det lokala planet, utan att eftersätta servicen – i varje fall utan att eftersätta den på något dramatiskt

Om SJ:s långsiktiga planer i Jämtlands län

sätt. Detta tycker jag att vi skall låta SJ göra. Det kan inte vara rimligt att riksdagen skall fatta beslut i sådana frågor.

SJ har regionalpolitisk betydelse, och om vi här i riksdagen av samhällsekonomiska skäl vill lägga restriktioner på SJ:s verksamhet, då har SJ enligt 1979 års trafikpolitiska beslut rätt att få särskild ersättning. Därmed kan företagsekonomisk effektivitet hos SJ förenas med samhällsekonomiska avvägningar, beroende på våra beslut och ställningstaganden här i riksdagen. Ett exempel är att vi betalar ut en ersättning på 1,3 miljarder kronor för att man skall kunna köra tåg på trafiksvaga banor. Just den trafiken har stor regionalpolitisk betydelse, och vi har här i riksdagen också varit överens om en sådan uppläggning.

När det gäller inlandsbanan har vi i den proposition som riksdagen har att behandla sagt att vi bör avvakta de turistiska satsningar som påbörjades i fjol somras. Det är utan tvivel som Nils Åsling säger, nämligen att vi har haft en mycket snabb utveckling av turismen i Västjämtland. Jag konstaterar t. ex. att man för de närmaste åren för Åre–Duved-området planerar nästan en fördubbling av antalet bäddar. Detta avser man att genomföra inom en treårsperiod. Mätt i kronor skulle det röra sig om en investering i storleksordningen 300–400 milj. kr.

Som jag sade i mitt svar är SJ redan i dag en mycket stor transportör av turister till området. Under budgetåret 1983/84 svarade stationerna Järpen, Undersåker, Åre, Duved, Enafors samt Storlien tillsammans för 25 milj. kr. i försäljning av färdbiljetter till och från området. Det är alltså enligt min mening fråga om mycket stora belopp. Jag finner det angeläget – det kan jag försäkra Nils Åsling – att SJ även i fortsättningen kommer att vara en stor transportör från och till området. Kapacitetsinvesteringar i SJ:s anläggningar kommer att behöva göras. Takten i SJ:s upprustningsprogram kommer givetvis att bli beroende av möjligheterna att finansiera satsningarna. Vårt nu aktuella förslag med förändring av de regler för avskrivning och avkastning som gäller för SJ kommer i det sammanhanget att ha betydelse.

Vad beträffar spårupprustning vill jag säga att en upprustning av spårstandarden ingår i SJ:s investeringsplaner. Man är beredd att starta detta arbete 1986/87 för sträckan Östersund–Nälden och 1987/88 för sträckan Nälden–Undersåker. Medel finns avsatta för arbetet.

Om det skulle bli så att vi har anledning att bevilja extra sysselsättningsmedel kan givetvis en tidigareläggning av investeringarna komma att ske. I SJ:s sysselsättningsbank finns även andra objekt som hänför sig till den här bandelen och som kan starta snabbt. Jag är således optimistisk och tror att SJ trots behovet av investeringar skall kunna leva upp till det som vi har diskuterat här och som vi tycks vara rörande eniga om när det gäller verksamheten i Jämtland.

Anf. 8 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Jag tycker det är värdefullt att kommunikationsministern också anger tidsplanen för den upprustning av bandelen Östersund–Storlien som skall ske liksom att kommunikationsministern säger – jag tar fasta på det

– att han kan tänka sig att tilldela extra medel om det är motiverat av sysselsättningspolitiska skäl. Med hänsyn till den investeringsutveckling som pågår i Jämtland tror jag det blir motiverat att gå in med extra medel för att påskynda den nödvändiga upprustningen av järnvägen.

Jag tackar också för erkännandet av turismens stora betydelse i Västjämtland. Turismen är där den näring som expanderar. Den lever i hög grad i symbios med SJ, och därför är det viktigt att man från SJ:s sida har en vision och en helhetssyn när det gäller turismens utveckling. Jag finner att vi har stöd av kommunikationsministern också i värderingen av turistnäringen. Jag hoppas att kommunikationsministerns inställning i det avseendet också kan vara SJ-ledningens.

SJ har en stor regionalpolitisk betydelse. Jag åberopade som exempel den omvärdering av inlandsbanan som vi från kammarens sida gjorde i början av 1970-talet efter ett centerinitiativ. Sådana omvärderingar måste kammaren göra, och då får SJ:s kommersiella och affärsmässiga inriktning utformas därefter.

Sammanfattningsvis vill jag säga, herr talman, att jag upplever kommunikationsministerns svar som positivt. SJ har en klar regionalpolitisk roll. Dess investeringsaktiviteter i Västjämtland måste ta hänsyn till den expansion som pågår inom turistnäringen. Jag är glad över att kommunikationsministern här har gett uttryck för detta.

Av allt att döma kommer jag, herr talman, inte att ställa någon ytterligare fråga till kommunikationsminister Curt Boström under denna vårriksdag. Tillåt mig därför rent kollegialt tacka för en angenäm debatt på barrikaderna under år som gått, en angenäm kollegial samvaro och en utmärkt förnämlig debatt också med den nuvarande kommunikationsministern. Jag är tacksam för detta, och jag vill gärna önska Curt Boström all framgång som länschef i Norrbotten.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1984/85:129 om postverkets beslutsordning

Anf. 9 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Rune Torwald har bett mig redogöra för vilka åtgärder jag är beredd att vidta som förhindrar att

befogenheter centraliseras från postverkets regioner in till huvudkontoret samt att

andra befogenheter centraliseras från de kvarvarande postkontoren till överordnat regionkontor.

Det är riktigt, som Rune Torwald påpekar, att de flesta beslut om lokalanskaffningar sedan en tid fattas av postens huvudkontor. En anledning till det är att kostnaderna för nya lokaler har ökat kraftigt. Postens ledning har bedömt att det krävs en starkare styrning och prioritering av lokalfrågorna och har därför ändrat beslutsrätten. Den nya ordningen har enligt posten

haft avsedd effekt. En samlad utvärdering av beslutsordningen kommer att göras inom kort.

För övriga investeringar, t. ex. i maskiner och bilar, har den nu gällande beslutsfördelningen mellan regionerna och huvudkontoret inte inneburit någon centralisering.

Jag anser nu liksom tidigare att den nya organisationen ger goda möjligheter till ökad delegering av beslutsbefogenheterna inom posten. Det finns också många exempel på att posten arbetar med den inriktningen. Samtidigt måste det givetvis finnas en tillfredsställande styrning både från huvudkontoret och från regionkontoren. I enlighet med riksdagens beslut om den nya organisationen för postverket, bör det vara postens sak att bestämma om vem som bör fatta olika beslut så länge det sker inom statsmakternas allmänna riktlinjer för postens verksamhet.

Anf. 10 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Traditionsenligt tackar jag inledningsvis för ett tyvärr lika traditionsenligt ganska magert svar. Det kan kanske synas en smula ofint att på detta sätt påtala ett av dess bättre ganska få misstag som kommunikationsminister Curt Boström gjort under sin tid som statsråd, nämligen att så okritiskt anamma det förslag till ny organisation, och därmed också centralisering av befogenheter, inom postverket som framlades 1983. Jag varnade redan våren 1983 för de effekter som nu är uppenbara för alla som är något initierade i dessa frågor.

Innan jag går vidare i dagens debatt kanske jag skall passa på att gratulera till landshövdingeutnämningen i kommunikationsministerns hemlän Norrbotten. Dess värre har jag anledning tro att Curt Boström där kommer att få många påminnelser om det olyckliga i att ha medverkat till en centralisering av befogenheter inom postverket. Att alla reella befogenheter inom postverkets område i Norrbotten numera centraliserats till Luleå, i den mån de inte har förbehållits huvudkontoret i Stockholm, kommer att få olyckliga konsekvenser.

Eftersom jag redan erfarit att kommunikationsministern är, lindrigt uttryckt, föga intresserad av att diskutera just dessa problem i sak väljer jag att vara ganska utförlig i mitt första inlägg för att åhörarna och läsarna av protokollet skall få en klar bild av situationen inom postverket.

År 1976 beslutades det om en ny organisation för postverket, vilken medförde att man gav relativt goda befogenheter åt 59 s. k. postförvaltningsområden. De var i sin tur indelade i sju regioner, och dessa sju regioner hade samordnande och kontrollerande uppgifter. Dessutom hade de ett huvudsakligt ansvar för lokalanskaffning, för renovering av lokaler och för postföring.

Denna organisation hade inte ens hunnit att få alla sina befattningshavare tillsatta innan postverket började att planera för en mer centraliserad befogenhetsordning inom verket. Man säger att man har tagit bort mellaninstansen, men befogenheterna på den nivån har man i stort sett centraliserat till huvudkontoret i Stockholm. De 59 förvaltningsområdena har reducerats

till 25, och man använder benämningen regionkontor för att därmed lägga en dimma över den verkliga avsikten, nämligen en centralisering av befogenheten.

Jag själv reserverade mig naturligtvis – liksom centerpartiet – mot detta beslut. Tyvärr var vi ensamma. Alla andra partier blev bländade av uttrycket regionkontor, och de trodde att det var fråga om en ökad delegering. Men så blev det inte i verkligheten.

Tidigare fanns det en regional befogenhet att förhyra lokaler med upp till 1 500 m^2 yta. Men nu har befogenheten begränsats till att avse en hyresökning på 10 000 kr. om året, vilket ungefär motsvarar hyran för ett par bilplatser i ett garage. Ett par andra exempel som visar hur det har gått med denna "delegering" är att det numera inte är möjligt att byta ut kassadisken vid ett medelstort lokalpostkontor eller att anskaffa en bandtransportör utan att ärendet underställs huvudkontoret i särskild ordning och med ökad administration och högre kostnader som följd.

På denna punkt erkänner ju statsrådet. Det står följande i svaret:

"Det är riktigt, som Rune Torwald påpekar, att de flesta beslut om lokalanskaffningar sedan en tid fattas av postens huvudkontor."

Det är skönt att jag åtminstone på den punkten har fått ett rakt och korrekt svar. Jag varnade för detta redan våren 1983, och jag varnade på nytt hösten 1983. Nu visar verkligheten att jag hade rätt.

Låt mig gå vidare. Jag uttryckte också farhågor för att personalen på de postkontor som inte blev regionkontor – och det var ju mer än hälften av de tidigare förvaltningsområdena – skulle berövas en hel del befogenheter, vilka skulle komma att överföras till regioncheferna. Även i detta fall har jag uppenbarligen blivit sannspådd. Låt mig citera en bitter postmästare, som inte längre har några egentliga befogenheter. Han skriver:

"För egen del har jag i dag inte särskilt mycket att ta till i fråga om befogenheter – dvs. rätt att besluta. Jag har t. ex. inget att säga till om i fråga om en enkel utsträckning av en lantbrevbäringslinje eller ökning av arbetstidsuttaget – om än aldrig så litet. Sådant sköts via handläggare och sektionschefer på närmaste regionkontor."

Det är en typisk centralisering och byråkratisering. Postmästaren antyder också att det kanske finns personer som tycker att det är skönt att slippa att behöva ta ansvar. Men desto mer frustrerande är det för en ambitiös lokal chef som vill tillse att hans organisation smidigt anpassas till behoven inom just hans område.

Jag återkommer därför till det kategoriska löfte som uttalades av kommunikationsminister Curt Boström, att den nya organisationen absolut inte skulle leda till centralisering av befogenheter utan tvärtom till en ökad decentralisering.

Låt mig nu ge en bild från ett annat område i landet, från min hemregion. Där skrev 60 administratörer, med arbetsledande befattningar på högre nivå – dvs. det stora flertalet – enhälligt såväl till sin regionchef som till chefen för postverket, generaldirektör Bertil Zachrisson, och begärde ett sammanträffande på grund av att de fann att deras situation var helt ohållbar. Jag skall citera ur deras uttalande från den 18 mars:

Om postverkets beslutsordning

"Vi har med bestörtning tagit del av regionchefens förslag till genomförandeplan för regionprojektet Göteborg.

Många av oss har med entusiasm och stora förväntningar aktivt deltagit i projektarbetet för genomförande av CRU i vår region. Det nu presenterade förslaget överensstämmer endast på ett fåtal punkter med det förslag som vi har varit med om att arbeta fram.

Det kan konstateras att de tusentals arbetstimmar som vi har lagt ned har varit helt meningslösa. Motivation och arbetsglädje har försvunnit."

Med anledning av detta uttalande skrev regionchefen bl. a. följande till generaldirektören:

"Jag har den 2 april haft en informationsträff med administratörerna i regionen, där jag redogjorde för hur genomförandet är tänkt att ske och vilka utvecklingsinsatser som kommer att göras för administratörerna. Det välbesökta mötet visade stort intresse för genomförandeplanens innehåll och på olika sätt deklarerades en klar önskan att medverka till att vi får en bra organisation som är marknadsinriktad och resultatorienterad. Man ansåg emellertid att det målet skulle nås bättre genom det förslag som huvudprojektgruppen presenterade i fjol än genom den nu föreliggande genomförandeplanen."

Inom parentes sagt är denna genomförandeplan dikterad av huvudkontoret över regionchefens huvud.

"Oron för framtiden kom till uttryck på ett tydligt sätt trots de framlagda planerna på omfattande personalutvecklingsåtgärder. De synpunkter som hade uttalats vid mötet den 18 mars om förlorad motivation och bristande arbetsglädje upprepades med skärpa. Likaså efterlystes Din reaktion på det i ST-Postverkets skrivelse framförda kravet på ett personligt sammanträffande med Dig.

Man konstaterade att framgången i den tänkta organisationen och verksamheten ju ytterst är beroende av den vilja och entusiasm medarbetarna känner inför uppgifterna. Av mötets reaktioner drar jag slutsatsen att den i stort f n befinner sig på en besvärande låg nivå och i flera fall helt saknas."

Litet längre fram skriver regionchefen:

"Jag har idag sammanträffat med de fyra postområdescheferna som alla har den uppfattningen att ett genomförande enligt planens mål och tidsramar inte är möjligt mot bakgrund av den arbetssituation och det läge i övrigt som nu råder samt i avvaktan på resultatet av utredningen om huvudarbetsledarnas framtida roll och ansvar med tillhörande precisering av vilka utvecklingsinsatser som krävs i det sammanhanget."

I slutet av brevet skriver han: "Den fördröjning som uppstått och de övriga konsekvenser i form av försämrade möjligheter att agera på marknaden och i fråga om motivationsförluster hos medarbetare som den tidigare handläggningen inom Huvudkontoret förorsakat behöver inhämtas så snart som möjligt."

Slutligen vill jag citera ur det brev som regionchefen skrev den 23 april, dvs. för en dryg vecka sedan. Detta brev har gått ut för kännedom, så det är egentligen bara en redovisning av hur huvudkontoret har reagerat på regionchefens skrift den 4 april.

"Gd har godkänt planen och är vidare beredd att träffa de chefer och den administrativa personal som uttryckt önskemål om detta för närmare klarläggande av verksledningens intentioner i de aktuella frågorna. Ev. möte kan dock inte komma till stånd förrän tidigast i maj."

Är det inte fantastiskt! Här skriver huvuddelen av administratörerna och begär ett sammanträffande för att diskutera organisationen. Men generaldirektören fastställer organisationen och förklarar att han några veckor efteråt möjligen kan komma och prata med berörd personal. Det är verkligen att kasta jästen efter degen in i ugnen.

I brevet står vidare: "Målsättningen är att före den 20 juni ha klarat av samtalen med dessa administratörer. Därmed skulle sektorspostmästarna direkt efter semesterperioden kunna påbörja arbetet med organiserandet av sektorerna."

Detta är svårt för den oinvigde, och jag skall därför inte gå in på detaljerna. Låt mig bara konstatera att 1,5 år efter det att riksdagsbeslutet fattades om den nya organisationen av postverket vet de flesta anställda med administrativ kurs inte vad de skall syssla med när organisationen någon gång fram i höst blir klar. Tvärtom säger de flesta till mig: Vi vet inte vad vi skall göra. Ingenting fungerar. Allting bestäms från huvudkontoret. Våra befogenheter är i praktiken lika med noll och – vad värre är – vi vet inte ens vad vi skall göra i höst. Vi har inte vetat det under det sista halvåret. Vi har hankat oss fram från den ena dagen till den andra.

Det vore intressant att höra om kommunikationsministern tycker att det är lämpligt av generaldirektören, när nästan en hel kår begär överläggningar för att diskutera ett framlagt förslag till organisation, att reagera på det sättet att han fastställer organisationen och lovar att senare i nåder komma och prata med berörd personal.

Anf. 11 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Rune Torwald har läst upp en hel del uttalanden av anställda i postverket. Också jag skulle kunna både läsa upp brev som jag har fått och referera samtal som jag har haft med anställda i postverket, vilka har uttalat sin tillfredsställelse över den nya organisationen. Många människor tycker faktiskt att det beslut som riksdagen fattade var riktigt. Det var ändå en mycket bred majoritet bakom detta förslag till förändring av postverkets organisation. Jag är givetvis medveten om att det kan finnas brister i ett verks funktion. Jag är också medveten om att de som arbetar inom verket hjälps åt för att försöka förbättra service och hantering inom sitt verk.

Hur länge vi än för denna debatt, Rune Torwald och jag, kommer vi aldrig att kunna enas. Vi har många bevis från tidigare debatter på att det helt enkelt inte går. Jag vill emellertid gärna säga att det finns åtskilliga exempel, Rune Torwald, på ökad delegering av beslutsbefogenheter inom postverket. Lokala förhandlingar, lokala potter och organisationsfrågor har delegerats från huvudkontoret till regionerna.

I fråga om det exempel som Rune Torwald tog upp i sin interpellation och som han även berörde i sitt anförande beträffande utbyte av kassadisk och

anskaffning av bandtransportörer, om jag noterade det rätt, gäller att beslutsrätten ligger hos regioncheferna och inte hos huvudkontoret. Däremot fattas centrala beslut vid större teknikutbyte. Vi diskuterade för inte så länge sedan postkassamaskinupphandlingen. Det är riktigt. Det beslutet fattades av huvudkontoret.

När det gäller lokalanskaffning är det bara att konstatera att den centralisering som skedde av beslutsrätten och som alltså införts när det gäller lokalanskaffning har haft avsedd effekt. Det visade sig nämligen att posten hade fått ökade kostnader, och med den nya funktionen har vi kunnat minska dessa. Den beslutsordningen har således fungerat väl, och det har inte alls fördröjt nödvändiga investeringar, Rune Torwald. Man har klarat av frågorna mycket smidigt, och man har åstadkommit riktiga beslut när det gäller dessa investeringar.

Postens allmänna inriktning är emellertid att bedriva verksamheten genom målstyrning och delegera ansvaret för enskilda beslut helt i enlighet med vad riksdagen beslutat. Finns det brister, Rune Torwald, är jag helt övertygad om att de människor som arbetar inom postverket kommer att ta sig an problemen. För mig är det fullständigt uteslutet att med Rune Torwald gå in i en debatt som gäller generaldirektörens hantering av enskilda frågor.

Anf. 12 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag kan ha förståelse för att kommunikationsministern inte vill diskutera en så pass obehaglig fråga som generaldirektörens agerande, men jag hoppas att det sker i annat sammanhang. För min del kommer jag att påtala det nästa gång jag träffar honom. Det tycker jag även kommunikationsministern borde göra. Det tillhör inte praxis när de berörda ber om en överläggning att man först fattar beslutet och sedan överlägger.

Många har tyckt att den nya ordningen fungerat bra, säger kommunikationsministern. Det är möjligt. Jag har inte hört någon som har något att invända mot själva omorganisationen. Att en del har fått befordringar som de varit glada åt är en annan sak. Det obehagliga är – jag vill knappt säga detta men jag måste vidareföra det eftersom så många sagt det till mig – att många har fått en känsla av att det i dag är viktigare att ha röd knapp i knapphålet än att ha meriter av lång tjänstgöring och goda kunskaper.

Beträffande delegering av befogenheter när det gäller lokalanskaffning och annat är det märkligt att de som sysslar med dessa frågor – jag har det aktuella delegeringsbeslutet med mig här – inte har kunnat finna att de har samma befogenheter som de haft tidigare. De har dessutom noterat att huvudkontoret i Stockholm nu tvingas rekrytera ytterligare personal just för att klara dessa frågor. Det står i bestämmelserna att till anmälan om ett nytt lokalärende skall bifogas en lokalinventering, men det behövs inte om lokalen är högst 100 kvadratmeter. Det är inga postkontor som har sådana lokaler utan det är de gamla s. k. poststationerna och postanstalterna som har så små lokaler. Kostnadsgränserna är så snäva att man inte anser sig klara normalt underhåll vid postanstalterna. Man tvingas att göra stora utredningar och sända in dem till huvudkontoret i Stockholm. Där byggs upp en stor

byråkrati som fördyrar och försenar, vilket inte på något vis är förenligt med resonemangen och löftena om en ökad delegering.

Till sist: Det finns en stor oro i leden som inte kan få någon annan effekt än att de berörda arbetar med en känsla av att den nuvarande verksledningen inte uppskattar deras tidigare insatser och inte har något behov av deras kunskaper i dag. Det kan inte vara bra för postverkets resultat eller för stämningen i verket på sikt.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1984/85:132 om egenregiverksamheten vid Arlanda flygplats

Anf. 13 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Görel Bohlin har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder som främjar näringslivsetablering, entreprenader och en mångfald i utbudet av service på Arlanda flygplats. Görel Bohlin har vidare frågat mig om jag anser att sammanblandningen av myndighetsutövning och affärsverksamhet i sammanhanget är ett problem.

Luftfartsverket har tillsammans med flygbolagen ett ansvar för att den civila luftfarten bedrivs effektivt förenad med högt ställda krav på säkerhet.

För att ytterligare förbättra luftfartsverkets möjligheter att möta marknadens krav har verket nyligen omorganiserats. Syftet har därvid varit att öka verkets marknadsorientering bl. a. genom att göra flygplatserna till egna resultatenheter direkt underställda generaldirektören.

På Arlanda flygplats utför luftfartsverket inga myndighetsfunktioner. På Arlanda har luftfartsverket som flygplatshållare ett ansvar för att flygplatsen fungerar operativt samt att efterfrågad service erbjuds med hög kvalitet till rimliga priser.

Den kommersiella verksamheten på Arlanda omsätter i dag totalt ca 1 500 milj. kr. per år. Härav svarar luftfartsverket för ca 10 %. Verket är positivt till att enskilda företag etablerar verksamhet på Arlanda som har direkt eller indirekt anknytning till flygresandet.

När det gäller namnfrågan, som Görel Bohlin också tar upp, finns det ett intresse att namnet Arlanda reserveras för verksamhet som bedrivs på Arlanda, eftersom flygplatsen är Sveriges ansikte utåt. Det betyder dock inte att verksamheten behöver bedrivas i luftfartsverkets regi.

Den marknadsorienterade inriktningen vid luftfartsverket har nyligen inletts. Det är naturligt att vissa övergångsproblem kan uppstå. För närvarande anser jag dock inte att några särskilda initiativ från min sida är påkallade.

Anf. 14 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Tillåt en ledamot uppvuxen i Luleå att inledningsvis lyckönska såväl Curt Boström som Norrbottens län till hövdingeskapet i

Om egenregiverksamheten vid Arlanda flygplats

Norrbotten. Personligen kommer jag att sakna våra duster i kammaren om bl. a. Arlanda flygplats. Det här blir uppenbarligen sista striden.

Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

I en proposition som nyligen behandlats av riksdagens trafikutskott har regeringen föreslagit och fått gehör för en ökad marknadsorientering för luftfartsverket. Från moderat håll välkomnar vi en ökad marknadsorientering.

I den motion som framlades från moderata samlingspartiet med anledning av propositionen hade vi dock en del erinringar mot regeringsförslaget. Bl. a. menar vi att regeringen bort gå längre och bildat aktiebolag av de statliga flygplatserna och att finansieringsfrågorna då kan lösas på för aktiebolag gängse sätt.

Mot förslaget om finansiering över riksgäldskontoret av kommersiella satsningar och av infrastrukturella investeringar genom anslag invände vi att luftfartsverket bör finansiera alla investeringar på den öppna marknaden och att ett särskilt investeringsbolag bör bildas efter förebild av televerkets Telefinans. Vad beträffar den affärsinriktade verksamheten bör den bedrivas på lika villkor med andra affärsföretags. Även frågan om Arlanda Centrum berördes.

Jag citerar ur vår motion: "Det är angeläget att i det sammanhanget framhålla det värdefulla i att kommersiella satsningar görs av framför allt det enskilda näringslivet. I anslutning till flygplatser växer som regel upp ett stort antal företag med varierande verksamhet. Detta är dynamiskt och utgör oftast bättre och mer marknadsinriktade alternativ än statliga satsningar. Luftfartsverket bör därför i princip *inte* utvidga områden för sin serviceverksamhet. Detta medger ändå ett expanderande serviceutbud från verkets sida. Verket bör inta en generös hållning till privata entreprenörer som vill etablera med luftfartsverkets affärsinriktade delar kompletterande verksamhet på eller i anknytning till våra flygplatser."

Kommunikationsministerns svar till mig i dag andas, tycker jag, en positiv inställning till företagsetablering vid Arlanda. En insikt om vad som benämns "övergångsproblem" tycks finnas, och ministern avslutar svaret med orden: "För närvarande anser jag dock inte att några särskilda initiativ från min sida är påkallade."

Jag uppfattar detta så, att ett initiativ skulle kunna bli påkallat och – får man förmoda – i så fall om flygplatsledningen agerar i strid mot utlagd strategi för marknadsinriktningen.

Låt mig därför lägga några synpunkter på detta.

Det är uppenbart att flygplatsledningen oroat och skrämt företagarna ute vid Arlanda flygplats, bl. a. genom en strid om rätten till namnet Arlanda i kombination med företagsnamnet som rättsligt förs mellan luftfartsverket och Arlanda Långtidsparkering AB – ett företag som funnits där ute i 14 år.

Den inregistrering av 40–50 varumärken som skett ger också en fingervisning om de ambitioner flygplatsledningen kan ha när det gäller egna kommersiella verksamheter. Det är nog bra med ambitioner, men det som tycks bra för luftfartsverket och som kan hjälpa till att bära kostnaderna för

den totala flygsektorn kan åstadkommas på annat sätt än i egen regi. Jag är medveten om att kommunikationsministern i sitt svar utgår från att egenregiverksamheten skall vara sparsamt förekommande. Men jag vill ändå i det här sammanhanget bl. a. påpeka hur hårt luftfartsverkets inställning kan motverka eller medverka till företagsetablering och uppsving. Luftfartsverket bedriver ingen myndighetsfunktion på Arlanda, sägs det i svaret – vilket är en sanning med modifikation som jag kan återkomma till – men luftfartsverket har genom sin makt en myndighet som kan hjälpa eller stjälpa det enskilda företagandet. Och det kan inte vara ett samhällsintresse att ett statligt verk skall bedriva all den mångfald verksamheter som de begärda varumärkesskydden ger anvisning om – från daghotell till disco och gym.

Riksrevisionsverket har nyligen påpekat att de statliga verken när man sätter i gång verksamheter eller gör investeringar inte tar fram tillräckligt underlag och gör kalkyler som visar om det är vettigt att verket bedriver verksamheten i fråga. Luftfartsverket är ett av de verk som kritiseras. En annan kritik som i debatten riktas mot verksamheter i offentlig regi är att en jämförelse med samma rörelse i privat regi inte är rättvisande, eftersom delkostnader för verksamheten ju göms i det stora verket, kommunen, landstinget eller vad det kan vara.

En annan kritik är att det enskilda företaget får redovisa moms, egenavgifter, bolagsskatt m. m., vilket inte är fallet med motsvarande verksamhet i offentlig regi. Det är värt att beakta denna kritik mot att detta för staten/samhället betyder en lägre intäkt eller en inbakad kostnad. Det är också värt att observera att ett verk som luftfartsverket med betydligt mindre personella insatser kan få utomordentligt goda inkomster genom arrende, hyra, entreprenader eller avtal av skilda slag. Den dynamiska effekten av de många små företagens insatser skall också betonas, liksom de spridningseffekter som kan uppnås om man i stället för motstånd från det mäktiga luftfartsverket får stöd och uppmuntran.

Att man får höra från företrädare för statens mäktiga verk att man ämnar "jaga företag med blåslampa", något som uttalades i TV 2:s Rapport den 7 mars, är verkligen ägnat att skapa oro och missmod.

Herr talman! Frågan om rätten till namnet Arlanda är dess värre inte det enda man krigat om på Arlanda. En hårfrisörssalong har sagts upp för att bereda plats för en mer exklusiv sådan – om jag fattat motivet rätt – vilket gjort att massor av anställda och även representanter för utländska flygbolag på Arlanda har protesterat. På en arbetsplats som Arlanda med 8 000 anställda behövs den här typen av vardagstjänster och inte så mycket den exklusivitet som anställda kan tycka är för dyr men som måhända uppfyller flygplatsledningens vision om internationellt hög standard. Är det rika storföretag som skall gynnas? Även så har näringsfrihetsombudsmannen och marknadsdomstolen blandats in i ett par ärenden.

Ett litet privat bussbolag hade tidigare en hel del servicefunktioner på flygplatsen – transporter inom området till och från långtidsparkeringarna, bagagehantering m. m. Bagagehanteringen överläts på annan efter anbud, och det är ju O.K. Men resten tog luftfartsverket hand om i egen regi.

Om egenregiverksamheten vid Arlanda flygplats

Herr talman! Eftersom riksdagen i samband med behandlingen av proposition 139 troligen kommer att ge *regeringen* rätten att fastställa målsättningen för luftfartsverkets avkastning, service, produktivitet och soliditet samt att fastlägga strategier för luftfartsverkets agerande vill jag fråga kommunikationsministern:

Är kommunikationsministern beredd att vad beträffar strategier för luftfartsverkets agerande särskilt betona vikten av att luftfartsverket intar en generös hållning till privata entreprenörer som vill etablera i förhållande till luftfartsverkets affärsinriktade delar kompletterande verksamhet på eller i anknytning till våra flygplatser?

Är kommunikationsministern beredd att i formuleringen av strategin framhålla betydelsen av att företag får konkurrera på lika villkor samt att luftfartsverket i sina jämförande kalkyler bör väga in t. ex. sådana administrationskostnader som ett konkurrerande företag normalt har men som det är svårt att beräkna i statlig verksamhet, liksom eventuella intäktsförluster för staten?

Anf. 15 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Tillåt mig att först framföra ett tack till Görel Bohlin för hennes välgångsönskningar.

Som jag sade i mitt första inlägg var det för att man skulle öka luftfartsverkets marknadsorientering som verket nyligen omorganiserades. Den nya organisationen innebär att flygplatserna får ett delegerat ansvar direkt under generaldirektören.

Förslag har ju också lagts fram till riksdagen om en friare finansiering av verkets investeringar. I samband därmed föreslås att den traditionella anslagsframställningen ersätts av treåriga verksamhets- och investeringsplaner. Verksamhetsplanen skall då redovisas för riksdagen. Detta syftar till att förbättra den ekonomiska styrningen av verket genom uppställande av mål för service, produktivitet, prissättning och soliditet.

När det gäller bolagsbildningen vill jag gärna säga till Görel Bohlin att flygplatserna ju bildar ett integrerat system och att flertalet flygplatser har lönsamhetsproblem. Om man bara gjorde lönsamma flygplatser till bolag, så skulle det kanske innebära att skattebetalarna skulle få betala för de flygplatser som går med underskott. Vi ser alltså till att det är ett integrerat system när det gäller luftfartsverket, och det är utan tvivel så att vi har denna utjämning för att klara en trafik som inte minst är av regionalpolitisk betydelse.

Frågan prövades så sent som 1981 av riksdagen i samband med den luftfartspolitiska propositionen. Riksdagen fann då inga skäl som talade för att den nuvarande formen för luftfartsverkets arbete inte skulle vara lämplig.

När det gäller påståendet att flygplatsledningen utestänger privata företag vill jag bara erinra om några saker. På Arlanda flygplats är verket fastighetsägare och har ett ansvar för att de verksamheter som bedrivs på flygplatsen har flygplatsanknytning och har ett för flygtrafikförsörjningen positivt värde. Verket driver ingen egen affärsverksamhet av någon större

omfattning – med undantag för parkering och städning – och försöker heller inte utestänga andra näringsidkare, Görel Bohlin.

Som exempel kan jag nämna att det på flygplatsen finns 125 etablerade företag. Totalt finns ca 7 000 anställda på och kring flygplatsen. Flygplatsförvaltningen har ca 800 anställda i sin verksamhet – alltså 800 av 7 000. Den totala årliga omsättningen på flygplatsen är ca 6 miljarder kronor, och huvuddelen avser, naturligt nog, flygbiljetter. Den kommersiella verksamheten uppgår till ca 1,5 miljarder. Luftfartsverkets omsättning på Arlanda är 450 milj. kr.

Jag tycker att jag med fog kan påstå att man inte behöver hysa några som helst farhågor när det gäller luftfartsverkets dominerande ställning, som Görel Bohlin påstår.

Anf. 16 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tvivlar inte på kommunikationsministern när han säger sig ha ambitionen att åstadkomma en ökad marknadsorientering. Att det finns en sådan ambition har ju dokumenterats på flera sätt. Men denna ökade marknadsorientering kan naturligtvis omintetgöras, om man har en ledning som inte riktigt förstår hur man skall hantera de här frågorna. Det är alldeles uppenbart – och det motsägs knappast av flygplatsledningen – att man faktiskt motarbetar både det här parkeringsföretaget, som jag har nämnt, och andra. Uttalandet om att "jaga med blåslampa" bekräftar ju detta. I det sammanhanget vill jag säga att eftersom luftfartsverket har makt – det är ställt utom allt tvivel – har man också ett stort ansvar, och jag är benägen att hävda att det som förekommit är snudd på maktmissbruk.

Det är fastlagt i dom, beträffande namnfrågan, att luftfartsverket inte har befogenhet att ta namnet Arlanda ifrån det här bolaget, som har haft rätt till namnet i 14 år och som har marknadsfört sin verksamhet under det namnet. Därmed anser jag också att det är tingsrättens mening att luftfartsverket faktiskt har gjort sig skyldigt till firmaintrång – även om den frågan för närvarande vilar, eftersom domen har överklagats.

Om man skall komma överens med alla de företag som bedriver verksamhet ute på Arlanda är det viktigt att man gör det på affärsmässiga grunder, och det tycker jag inte att flygplatsledningens agerande har visat på. Man hade en förhandling för att se om namntvisten gick att lösa. Luftfartverkets representanter bjöd då 250 kr. till parkeringsbolaget som ersättning för att bolaget skulle omregistrera namnet. Det är inte affärsmässigt umgänge, kommunikationsministern – detta är ett skamgrepp. Att erbjuda 250 kr. för ett namn som har använts i 14 år är att utnyttja en maktposition.

Vad beträffar marken och ägandet av den, så har den här företagaren 20 år kvar på ett markarrende. Han äger alla fastigheter på marken, och det har lagts ner väldigt mycket pengar på både marknadsföring och andra PR-insatser.

När det gäller egenregiverksamheten har kommunikationsministern uppenbarligen uppfattningen, att där har inte luftfartsverket sådana ambitioner som kan framgå av de inregistrerade varumärkena. Jag vill peka på att den

informationsansvarige på Arlanda har uttalat sig i pressen och sagt att det går ännu inte att svara på om luftfartsverket skall driva de namnskyddade verksamheterna i egenregi eller på annat sätt. Det är ju också ett skäl att bli orolig, om man är företagare och har företagarplaner.

Beträffande kommunikationsministerns uppfattning om aktiebolag och om fördelningen, utjämningen, därvidlag mellan de flygplatser vi har i Sverige, så avser vårt förslag ett gemensamt aktiebolag, alltså en sorts koncern. Utjämningen skulle då ske inom koncernen.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga att om Stockholm–Arlanda skall utvecklas till en viktig och uppskattad internationell flyghamn – vilket jag hoppas – krävs det harmoni i samarbetet mellan luftfartsverkets flygplatsledning och entreprenörer av olika slag. De är beroende av varandra och av varandras verksamhet. Då krävs förtroende och affärsmässigt agerande från ömse håll, och det fordras att man agerar på någorlunda lika villkor. Det är en viktig policyfråga för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Meddelande om svar på interpellation 1984/85:131

Anf. 17 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Oswald Söderqvist har i en interpellation ställt frågor till mig om svenskt engagemang i utländsk kärnkraftsverksamhet. Det har tyvärr inte varit möjligt att lämna svaret inom stipulerad tid. Ärendena inom regeringen är så fördelade att interpellationssvaret kommer att lämnas av statsrådet Dahl. Hon kommer snarast att ta kontakt med interpellanten för att nå en överenskommelse om lämplig tidpunkt för besvarande av interpellationen.

7 § Svar på fråga 1984/85:492 om oljeembargo mot Sydafrika

Anf. 18 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat utrikesministern om regeringen avser att vidta några åtgärder med anledning av befrielserörelserna ANC:s och SWAPO:s appell om oljeembargo mot Sydafrika. Frågan har överlämnats till mig.

I appellen, som gick ut i mars i år, framhålls Sydafrikas beroende av olja och oljeprodukter och dessas strategiska betydelse för regimens militära kapacitet. Beroendet av tillförsel utifrån av olja, utrustning och teknologi gör landet sårbart för ett oljeembargo. Appellen avslutas med en uppmaning riktad till omvärlden att, såsom sägs i appellen, "stop oiling" det sydafrikanska krigsmaskineriet och medverka till att få till stånd fred i regionen.

Frågan om oljeembargo har varit aktuell i riksdagen vid flera tillfällen. Så sent som i februari i år, i samband med behandlingen av regeringens

Sydafrikaproposition, avslog riksdagen en motion om detta av Pär Granstedt. Riksdagen fann, mot bakgrund av den genomgång som gjorts av Sydafrikakommittén och regeringen av GATT-reglerna på detta område, inte anledning att ändra den ståndpunkt som sedan länge hävdats av riksdagen och regeringen, nämligen att bindande sanktioner på handelsområdet måste föregås av beslut i FN:s säkerhetsråd. Endast ett sådant beslut kan upphäva Sveriges internationella åtaganden på detta område.

Befrielserörelserna vädjar till omvärlden att utnyttja de möjligheter som finns för att få ett slut på förtrycket i Sydafrika och Namibia. Denna vädjan försöker Sverige efterkomma på de sätt och inom de områden där svenska åtgärder, förutom att de är förenliga med våra internationella åtaganden, även kan få en faktisk betydelse. Eftersom Sverige varken exporterar eller transporterar olja till Sydafrika har vi valt sådana åtgärder som tar sikte på att begränsa det slag av ekonomiskt och annat samröre som Sverige faktiskt har med Sydafrika. Dessa åtgärder återfinns i regeringens Sydafrikaproposition och riksdagens beslut härom. Det gäller såväl skärpningar av Sydafrikalagen med dess bestämmelser om begränsning av investeringar i Sydafrika som en rad andra närliggande åtgärder, exempelvis statlig upphandling. Den utvidgning som gjorts vad avser förbudet mot export av krigsmateriel m. m. till Sydafrika ligger också väl i linje med uppmaningen i ANC:s och SWAPO:s appell.

Enligt svensk uppfattning är situationen i Sydafrika till följd av apartheidpolitiken sådan att säkerhetsrådet i enlighet med FN-stadgan bör ingripa med för alla medlemsstater bindande sanktionsåtgärder. Sverige kommer att även fortsättningsvis aktivt verka för bindande beslut av säkerhetsrådet om ekonomiska sanktioner mot Sydafrika, bl. a. på oljeområdet.

Anf. 19 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Hellström för svaret på min fråga.

Jag föreställer mig att vi är ense om att det är viktigt att på olika sätt öka trycket mot apartheidregimen i Sydafrika. Man har där visserligen försökt genomföra en del kosmetiska förändringar i apartheidpolitiken, men i grunden är systemet oförändrat och kanske snarast har tendenser att förvärras. Samtidigt som man har vidtagit dessa kosmetiska åtgärder har också våldet mot dem som arbetar för mera demokratiska förhållanden i landet successivt trappats upp.

Nedläggningen av Rand Daily Mail, som ju har varit en försvarare av den svarta majoritetens intressen i årtionden, är ytterligare ett tråkigt symtom på vad som händer, ytterligare en röst som tystnat i Sydafrika.

Det är mycket viktigt att vi från de rika industriländernas sida deltar aktivt i påtryckningarna mot Sydafrika för att få till stånd en övergång till ett annat system. Det är naturligtvis framför allt viktigt för den svarta majoriteten, men jag vill påstå att det är viktigt för *alla* i Sydafrika, för ju längre den nuvarande utvecklingen fortsätter, desto våldsammare blir förändringen när den än inträder.

Då är frågan om oljeembargo eller oljebojkott är en framkomlig och meningsfull väg. Jag tycker för min del att man givetvis bör ta hänsyn till att Sveriges handel med olja med Sydafrika är ringa eller obefintlig, men för det första har den ett symbolvärde, för det andra kan man inte utesluta att Sverige blir inblandat t. ex. genom försäljning av produkter som raffinerats i Sverige, att det i en framtid skulle kunna bli aktuellt med transport på svenska fartyg eller att Sverige skulle komma att sälja teknologi eller utrustning för oljeersättning, vilket har förekommit när det gäller SASOL-anläggningen. Därför borde det finnas utrymme också för ett svenskt engagemang.

Vidare är det givet att GATT-reglerna lägger hinder i vägen. Jag har ju tagit upp även detta i en motion, dock utan att vinna riksdagens stöd för en genomgång av möjligheterna att få en suspension av Sydafrika från GATT eller på annat sätt hitta vägar runt GATT-reglerna. Man kan också tänka sig andra vägar, som har prövats i andra länder, t. ex. våra nordiska grannländer. Dit hör policy-uttalanden från regeringen, som kan vara vägledande för näringslivet, och frivilliga överenskommelser av olika slag. Det borde alltså vara möjligt, om viljan finns, att förena Sverige med de många länder som på olika sätt har en oljebojkott mot Sydafrika.

Anf. 20 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag instämmer i Pär Granstedts uppfattning, att vi bör öka trycket mot Sydafrika. Den av den svenska riksdagen nyligen antagna Sydafrikalagen ger oss möjlighet att själva göra det med egna åtgärder.

Jag utgår från att vi vid den FN-session som börjar i höst återigen kommer att med kraft driva frågan om oljeembargo emot Sydafrika i FN:s regi, som jag har sagt i mitt svar. Dessutom försiggår just nu ett nordiskt samråd om ett nordiskt handlingsprogram, som Pär Granstedt väl känner till. Här i Sverige har vi nu gått längre än andra länder när det gäller lagstiftningen. Det vore naturligtvis önskvärt att andra länder tog efter vår lagstiftning, inte minst vore det bra om det nordiska handlingsprogrammet kunde inrymma sådana åtgärder. I de andra nordiska länderna finns det också begränsningar, även om de inte är lika hårda som de vi har utan utgörs av olika typer av frivilliga uppmaningar och rekommendationer. Det är givet att man får väga samman också sådana när ett, som vi hoppas, skärpt nordiskt handlingsprogram läggs fram under året.

Det finns alltså många möjligheter att öka trycket, och på den punkten är jag överens med Pär Granstedt.

När det gäller frågan om teknologiöverföring vill jag påminna om att Sverige i den nya Sydafrikalagen som första land har tagit in en registrering av alla patent och licenser med möjlighet för regeringen att gå in och införa förbud när man väl får grepp över vilka typer av patent och licenser som förekommer.

Slutligen: Rekommendationer har ju den svenska regeringen gjort tidigare, t. ex. när det gäller investeringar, innan vi gick så långt som att införa lagstiftning, med stor uppslutning här i riksdagen. Sådana rekommendatio-

ner gör man på områden där det finns verksamhet. Skälet till att vi inte har gjort några unilaterala åtgärder på oljeområdet är att Sverige inte är någon oljeexportör, och vi transporterar inte heller olja. I stället för att vidta åtgärder som av omvärlden kan uppfattas som kosmetiska har vi gått in på de områden där det verkligen känns för de svenska företagen. Vi begränsar de reella svenska intressena.

Jag är helt överens med Pär Granstedt om att vi skall öka trycket på Sydafrika.

Anf. 21 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det senaste som Mats Hellström sade, vilket inte förvånar mig, noterar jag med tillfredsställelse. Jag vill gärna säga att man rent allmänt har heder av svensk Sydafrikapolitik. Det är helt klart att Sverige på många områden är ett föregångsland när det gäller att på olika sätt försöka medverka till systemförändringar i Sydafrika. Det är angeläget att vi fortsätter med detta arbete.

Jag tycker att de skärpningar som kommit till i Sydafrikalagen är bra, även om man hade kunnat göra något ytterligare. Även agerandet i FN är bra, men jag tror inte att vare sig Mats Hellström eller jag har några illusioner om möjligheten att snabbt få till stånd ett bindande beslut i säkerhetsrådet om ett oljeembargo eller någon annan bojkott mot Sydafrika. Vi måste således även söka oss andra vägar.

Det samnordiska agerandet är positivt. Det påbörjades, inom parentes sagt, under Karin Söders tid som utrikesminister – jag var själv med på ett litet hörn i de diskussioner som föranledde detta samråd. Det är värdefullt att det samnordiska agerandet fortsätter, och jag hoppas att det leder till konkreta resultat.

Frågan är: Kan vi göra något på detta område? Många länder har vidtagit åtgärder. Mats Hellström säger att ingen verksamhet bedrivs. Men det beror litet grand på hur man definierar denna verksamhet. Vi exporterar inte någon egen olja, och lyckligtvis har man ännu inte upptäckt att raffinerade produkter, som raffinerats i Sverige, har hamnat i Sydafrika. Man kan emellertid inte utesluta att detta sker. Mats Hellström säger att vi inte transporterar olja, vilket var något av en nyhet för mig. Visserligen har inte, såvitt vi vet, några svenska oljetransporter till Sydafrika förekommit men att det finns svenska företag inblandade i internationella oljetransporter är väl helt klart. Därmed föreligger också risk för att Sverige kan bli inblandat i transporter till Sydafrika. Risk finns också för teknologiöverföring så länge inte något förbud föreligger. Så nog finns det områden där det föreligger utrymme för t. ex. ett policyuttalande eller någon överenskommelse från regeringens sida.

Anf. 22 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Det var en nyhet för Pär Granstedt att det inte sker några oljetransporter på svenska kölar till Sydafrika. Jag vill bara nämna att ett uttryck för den vikt regeringen fäster vid frågan om att kartlägga oljeleveran-

ser är att Sverige sedan flera år tillbaka via SIDA lämnar ett bidrag till den holländska forskargruppen Shipping Research Bureau, som kartlägger och sprider information om oljeleveranser till Sydafrika. Denna grupp har kunnat kartlägga på vilka kölar och på vilket sätt fartyg angör sydafrikanska hamnar. Denna kartläggning sker alltså med svenskt statligt stöd, och den har visat att några sådana svenska leveranser inte har skett.

Anf. 23 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Nu lyssnade nog inte Mats Hellström riktigt uppmärksamt till vad jag sade. Jag sade inte att det skulle vara någon nyhet för mig att det inte förekommit oljeleveranser till Sydafrika. Jag kommenterade bara Mats Hellströms uttalande i en tidigare replik om att vi inte transporterar olja. Det var detta som var en nyhet, eftersom Sverige, såvitt jag vet, deltar i internationella oljetransporter.

Jag sade uttryckligen att man inte har kunnat göra gällande att svenska fartyg har transporterat olja till Sydafrika. Men i och med att Sverige finns med i sammanhangen när det gäller internationella oljetransporter kan man inte utesluta att oljetransporter till Sydafrika sker i framtiden.

Stödet till Shipping Research Bureau är mycket värdefullt. Denna organisation har kunnat visa vilka utomordentligt utstuderade metoder som förekommer för att klara smugglingen till Sydafrika – fartyg byter namn ute på öppet hav, och fartyg målas om, m. m. Det innebär att så länge det inte råder förbud och så länge något policyuttalande inte har gjorts kan vi inte utesluta att ett svenskt fartyg skulle kunna bli inblandat i sådana här transaktioner.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1984/85:114 om Förenta Staternas embargopolitik

Anf. 24 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson har frågat statsministern följande:

1. Vilken omfattning har Förenta Staternas embargopolitik i vad gäller Sverige?
2. Vilken kvantitativ och kvalitativ betydelse har Förenta Staternas embargopolitik när det gäller det svenska näringslivets utveckling?
3. Hur bedömer regeringen motiven bakom den amerikanska embargopolitiken?
4. Anser regeringen att den kontroll av USA-myndigheter som utövas i Sverige står i överensstämmelse med principerna om folkens självbestämmanderätt och suveränitet?
5. Vad avser regeringen att göra för att värna svenska företag mot kontroll utövad av utländska myndigheter?

Interpellationen har överlämnats till mig.

Förenta Staterna har under senare år successivt skärpt sin exportkontrollagstiftning. I dag inriktar sig USA på att förhindra att Sovjetunionen och öststaterna får tillgång till inte bara militär teknik utan även till annan avancerad teknik med s. k. dubbeltillämpning, dvs. civila varor som enligt amerikansk uppfattning kan användas för militära syften. Ett samarbete mellan USA och dess allierade i vad gäller handeln med strategiska varor är organiserat i en särskild, för detta ändamål inrättad, samarbetskommitté, COCOM (Coordinating Committee).

Som alliansfri nation står Sverige utanför detta samarbete. Sverige har således inte gjort några åtaganden att följa de amerikanska exportkontrollreglerna.

Sverige har sedan lång tid tillbaka lagstiftning med långtgående restriktioner i fråga om handel med krigsmateriel och kärnenergiutrustning. Några andra statliga förbud eller begränsningar när det gäller export av teknologi till andra länder har vi inte. Däremot är det – som regeringen också understrukit i annat sammanhang – ett starkt svenskt intresse att Sverige inte utnyttjas för illegal transitering av strategiska varor. Vi kan alltså inte acceptera att Sverige blir ett genomgångsland i sådana sammanhang. Därför har också tullen skärpt sin bevakning på detta område.

Det finns inga uppgifter om omfattningen av den embargobelagda importen till Sverige. Men hittills synes svenskt näringsliv utan större svårigheter ha fått tillgång till erforderlig högteknologi. Man kan emellertid inte utesluta att en skärpning av de amerikanska exportkontrollbestämmelserna kan komma att försvåra tillförseln till Sverige av sådan teknik. Vi följer därför utvecklingen noga och uppmärksammar alla förslag till skärpningar i den amerikanska embargopolitiken. Regeringen har vid åtskilliga tillfällen under de senaste åren framfört sina invändningar till den amerikanska regeringen när nya och långtgående förslag framförts i USA. Vi utgår från att USA inte avser att vidta åtgärder som skulle störa vår handel. Det är väsentligt för oss att inte svenska företag missgynnas i jämförelse med företagen i andra OECD-länder.

Den amerikanska lagstiftningen om exportkontroll av varor och tekniska data har tillkommit i säkerhetspolitiskt syfte men också, som det sägs i den amerikanska exportkontrollagen, i akt och mening att ge USA möjlighet att bedriva en konsekvent utrikespolitik och trygga USA:s egen försörjning. Det är dessa faktorer som USA anför som skäl för undantag för sin embargopolitik från de avtal som reglerar den internationella handeln. Som jag nyss framhållit har den svenska regeringen inte gjort några åtaganden att följa de amerikanska reglerna. En konsekvens av dessa regler är emellertid att svenska företag för att få tillgång till amerikansk teknik får följa vissa amerikanska bestämmelser.

Den svenska industrin ansåg för några år sedan att det fanns behov av ett särskilt säkerhetsskydd för delar av den embargobelagda teknikimporten till Sverige. Försvarets materielverk har därför på konsultbasis utformat ett internt svenskt säkerhetsarrangemang för de företag och institutioner som

önskar ta det i anspråk. Arrangemanget är så utformat att det i princip kan tillämpas för all högteknologi oavsett ursprungsland.

Det förekommer att myndigheter i skilda länder förbehåller sig möjligheten att kontrollera att utländska företag fullgör avtalsenliga förpliktelser. Detsamma gäller beträffande företag som förmått avtalspartnern att göra åtaganden vilkas efterlevnad man vill kontrollera. Detta är långt ifrån ovanligt, t. ex. vid licensöverenskommelser. För att sådan kontroll skall kunna ske i Sverige krävs självfallet att berörda svenska företag samtycker till åtgärden. Det kan aldrig bli tal om att utländska myndigheter eller företag i samband med denna kontroll tillgriper åtgärder mot svenska företag som dessa inte själva godtagit.

Förutsatt att de avtal som ingås inte strider mot vår neutralitetspolitik eller mot svensk lag har regeringen ingen anledning att inskrida mot sådan verksamhet. Det är givetvis ett allmänt intresse att svenska företag står fast vid vad de utfäst sig när de undertecknar ett kontrakt såväl i dessa som i alla andra avseenden.

Anf. 25 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för att utrikeshandelsministern tagit sig tid att besvara min interpellation.

Interpellationen berör enligt min mening ett utomordentligt viktigt tema, som i hög grad kräver vår analys och uppmärksamhet. Jag måste erkänna att jag nog hade hoppats på ett mera fylligt svar, särskilt som det gått sju veckor. Det förvånar mig sålunda i hög grad när utrikeshandelsministern säger att det inte finns några uppgifter om omfattningen av den embargobelagda importen till Sverige. Borde man då inte söka att skaffa fram sådana uppgifter? Eller menar regeringen att frågan inte är av sådant intresse?

Min första fråga är alltså med ett "vet inte" besvarad. Det kan möjligen vara en av förklaringarna till att regeringens svar på min andra fråga, om betydelsen av Förenta Staternas embargopolitik för det svenska näringslivets utveckling, är så ytligt och kortsiktigt.

De viktigaste följderna av USA:s politik i det här avseendet blir märkbara först på längre sikt. Och det handlar inte enbart om de svenska företagens tillgång till erforderlig högteknologi, även om detta är en viktig sida av saken. Det handlar också om de svenska företagens problem på grund av den amerikanska blockadpolitiken när det gäller att vinna ökade andelar för Sverige av de viktiga marknader med en stark potentiell tillväxt som bojkottländerna utan tvivel utgör. Det bör erinras om att den amerikanska exportkontrollen gentemot svenska företag inte bara gäller deras handel med s. k. östländer. Teknikhandeln mellan företag i den s. k. västvärlden kontrolleras på samma sätt. Enligt uppgift gäller nio av tio exportlicenser västhandeln.

Det måste väl vara utomordentligt besvärande, för att uttrycka sig milt, för såväl ett lands ansvariga myndigheter som dess näringsliv, om ett annat lands statsapparat kontrollerar och bestämmer över viktiga delar av det första landets utrikeshandel. Därmed bestämmer det främmande landets myn-

digheter också på lång sikt utvecklingen av näringslivet i det kontrollerade landet. Kan man säga att det kontrollerade landet under sådana omständigheter har sin fulla självständighet och suveränitet? Jag anser att detta inte kan hävdas.

Det går inte att avfärda denna allvarliga frågeställning med någon allmän hänvisning till staternas ökade ekonomiska beroende i samband med den allmänna utvecklingen. När det gäller den amerikanska embargopolitiken handlar det om direkta ingrepp från en imperialistisk stormakts sida i andra staters angelägenheter. Dessa ingrepp är – det kan ingen bestrida – ett led i Förenta Staternas utrikes-, militär- och handelspolitik. USA använder sin ekonomiska maktställning för att bestämma över viktiga delar av svenska angelägenheter.

Jag hade väntat mig ett bestämt avståndstagande från denna inblandning i och kontroll av Sveriges ekonomi och därmed också av vår politik när regeringen nu svarar på en interpellation om Förenta Staternas embargopolitik. Men utrikeshandelsministern begränsar sig till att säga att regeringen vid åtskilliga tillfällen under de senaste åren framfört sina invändningar till den amerikanska regeringen när nya och långtgående förslag framförts i USA. Men det är ju den amerikanska embargopolitiken som sådan som måste kritiseras och fördömas, inte bara diskuterade skärpningar av densamma.

På min fjärde fråga finns över huvud taget inget bestämt svar i utrikeshandelsministerns anförande, och jag ber därför att få upprepa den: Anser regeringen att USA-myndigheternas kontroll i Sverige står i överensstämmelse med principerna om folkens självbestämmanderätt och suveränitet?

När det gäller motiven bakom den amerikanska embargopolitiken återges i interpellationssvaret vad som är den officiella ståndpunkten från myndigheterna i Förenta Staterna. Det är det s. k. säkerhetspolitiska syftet, det är allmänna utrikespolitiska skäl, och det är USA:s egen försörjning. Embargopolitiken gäller naturligtvis i hög grad teknikexport, men det bör understrykas att den är mycket vidare än så. Det handlar inte heller bara om produkter eller teknik som kan brukas för militära ändamål eller sådant som kan ha en dubbelanvändning, alltså brukas för både civila och militära syften. Förenta Staternas embargopolitik syftar till att över huvud taget söka fördröja den ekonomiska utvecklingen i socialistiska stater eller i varje fall att inte medverka till den. Med detta betraktelsesätt blir egentligen varje exporterad vara eller tjänst till socialistiska stater något som stöder deras allmänna utveckling och därmed också deras militära potential. Om exempelvis Sovjetunionen får civila varor utifrån, betyder detta att motsvarande delar av resurserna i Sovjetunionen kan avdelas för militära ändamål. Så är det tänkande som bestämmer USA:s embargopolitik. En sådan allmän handelsbojkott har ju också tidvis bedrivits av USA. Att den inte konsekvent genomförs kan bero på amerikanska företags intressen av att kunna avsätta sina produkter. Ett visst motstånd påstås i den allmänna debatten förekomma från affärsintressen i USA mot embargopolitiken. Ibland får man emellertid också intrycket att stora transnationella företag med USA som bas utnyttjar embargopolitiken för att slå ut utländska konkurrenter på de

Om Förenta Staternas embargopolitik

socialistiska marknaderna, samtidigt som de själva kan bedriva export av produkter och teknik som företag i andra stater inte tillåts inköpa eller exportera. Det skulle vara intressant om utrikeshandelsministern kunde bekräfta eller förneka att denna iakttagelse är riktig och om den i så fall också berör svenska företag.

Herr talman! Jag vill här göra en allmän reflexion om ekonomi och ideologi. Förenta Staternas administration framträder ju allmänt som en företrädare för frihandelspolitik och över huvud taget för den liberala ideologin. Även de övriga stater som är medlemmar i det s. k. COCOM hyllar frihandeln. Det gäller ju även andra stater, som tvingas att med eller utan protester se de inhemska företagen inlemmade i den amerikanska embargopolitiken. Den fråga som osökt reser sig är följande: Hur kan man hävda att en politik med handelsbojkott, som den Förenta Staterna och allierade länder bedriver, går att förena med bekännelsen till liberala ideal och till frihandelsideologin? Här föreligger ju en skärande motsättning mellan ideologi och politik. Enligt den liberala ideologin och enligt frihandelsteorin borde ju de makter som hyllar dessa medverka till att utbytet mellan länderna av varor, tjänster och teknik blev så stort som möjligt. Nu gör man i stället motsatsen.

Min femte fråga gällde vad regeringen avser att göra för att värna svenska företag mot kontroll utövad av utländska myndigheter. Regeringens svar är märkligt nog att den inte avser att göra något alls. Regeringen går t. o. m. så långt att den säger att den har "ingen anledning att inskrida mot sådan verksamhet", alltså den amerikanska exportkontrollen. Utrikeshandelsministern förklarar att det är företagens ensak om de skriver under långtgående avtal om kontroll med de amerikanska myndigheterna.

Jag kan inte acceptera denna syn, som jag anser utomordentligt farlig. Regeringen vet mycket väl att de svenska företag som underskriver avtalen med de amerikanska myndigheterna befinner sig i en tvångssituation. Det handlar inte om några frivilliga åtaganden. Men att en främmande makts myndigheter på detta sätt skaffar sig kontrollrätt över verksamhet bedriven i Sverige kan inte sägas stå i överensstämmelse med principerna om självbestämmanderätt och suveränitet, som det är varje regerings skyldighet att upprätthålla.

I det "Letter of assurance" (Skriftlig försäkran), som enligt tidskriften Ny Teknik över 300 svenska företag, sjukhus och skolor undertecknat, till amerikanska myndigheter förpliktar sig undertecknarna "att iaktta följande villkor för all framtida försäljning av varor med USA-ursprung köpta av oss". Sedan följer tre villkor: att inte vidareexportera USA-varor utan godkännande från USA:s handelsdepartement, att sälja vidare bara till "pålitliga firmor" och att "samarbeta fullt ut" närhelst USA-myndigheter kräver information om hur de köpta varorna disponerats.

Här krävs alltså åtaganden som inte begränsas till den enskilda varan, utan som gäller för all framtida försäljning av varor med USA-ursprung. Enligt utlandschefen för Stockholms handelskammare innebär det att ett företag som undertecknat en sådan försäkran får anses ha godkänt att revision och

kontroll från amerikansk sida får göras i företaget. Och detta får alltså ske för all framtid så länge företaget säljer varor med USA-ursprung, vilket från amerikansk sida tolkas så, att det inbegriper allt vari ingår USA-tillverkade detaljer eller tekniskt kunnande.

Jag måste fråga utrikeshandelsministern: Har inte därmed den gräns passerats då den svenska regeringen bestämt måste säga ifrån att den inte accepterar sådan utländsk inblandning i svenska angelägenheter?

Anf. 26 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag vill börja med några kommentarer till C.-H. Hermanssons första punkt, som handlar om omfattningen av embargopolitiken vad gäller teknikimport till Sverige.

En total översikt över detta skulle förutsätta ett centralt register i Sverige över t. ex. samtliga företags licensöverenskommelser. I vår samhällstyp finns inte den sortens centrala register över varje företags egen verksamhet. Det finns däremot andra samhällstyper där den sortens central registrering förekommer.

Den andra frågan som C.-H. Hermansson tog upp gällde diskriminering. Det är den svenska regeringens uppfattning att svenska företag inte diskrimineras gentemot andra OECD-länder. Det är självfallet en viktig fråga, och därför har jag tagit upp den i svaret. Det är för oss angeläget att se till att förslag som framkommer i USA om exempelvis skärpningar inte får leda till att vi diskrimineras. Vårt intryck är hittills, som jag har sagt i interpellationen, att det i USA har varit goda möjligheter för svenska företag att få del av amerikansk högteknologi. Förvisso innebär de amerikanska reglerna byråkrati och besvärande fördröjningar, men reglerna gäller ingalunda enbart för svenska företag utan också för företag i många andra länder, liksom för amerikanska företag.

Carl-Henrik Hermansson ville också få veta våra allmänna synpunkter beträffande den amerikanska embargopolitiken. Jag har ju svarat på de konkreta frågor som han har ställt i interpellationen och inte på något annat. Jag trodde att det var känt för C.-H. Hermansson att den svenska regeringen mycket aktivt, t. ex. i OECD, har arbetat för att den amerikanska embargopolitiken inte skulle få komma att prägla också den organisationens verksamhet. Vi har mycket aktivt, och i det avseendet också framgångsrikt, bidragit till att den amerikanska embargopolitiken inte vinner ytterligare insteg.

Carl-Henrik Hermansson ägnade sig ganska mycket åt frågan om inspektionsrättigheter och annat för myndigheterna i andra länder. Han citerade bara en del av vad jag sade i interpellationssvaret. Jag sade följande – och jag vill citera hela avsnittet:

"Förutsatt att de avtal som ingås inte strider mot vår neutralitetspolitik eller mot svensk lag har regeringen ingen anledning att inskrida mot sådan verksamhet."

Det föreligger ett missförstånd i det här sammanhanget, och det missförståndet tycks vara ganska utbrett och har också präglat den hittillsvarande

debatten här. Jag syftar på föreställningen att svenska företag för sin verksamhet i Sverige skulle lyda under främmande nationers lagar. Det är inte så. Den företagsamhet som bedrivs i Sverige står under svensk rättsordning och svensk rättskipning, oavsett om företaget är svenskägt eller om det ägs av utländska intressenter. Som jag antydde i interpellationssvaret, innebär det förhållandet att ett företag har gjort vissa utfästelser, exempelvis att inte reexportera en vara, inte någon ändring av denna grundläggande princip. Även om ett annat land av någon anledning skulle hävda en exterritoriell tillämpning av sin egen lag är detta inte accepterat i Sverige och kan inte medföra att t. ex. tvångsåtgärder används mot den som påstås ha brutit mot den främmande nationens lagstiftning. Endast för det fall att staterna, bilateralt eller multilateralt, har överenskommit om att lämna varandra biträde och rättsligt bistånd kan sådana åtgärder bli aktuella. Det är i så fall inte fråga om en exterritoriell rättstillämpning utan om en från svensk utgångspunkt nationell tillämpning av gällande svensk rätt. I det avseende vi nu diskuterar, när det gäller högteknologin, finns det inga sådana överenskommelser.

Vad jag nu har sagt skall inte förväxlas med det fallet att ett svenskt företag för sin verksamhet i Sverige kan åta sig att gentemot ett utländskt företag eller en utländsk myndighet förhålla sig på ett visst sätt, om detta har ingått som ett villkor för avtalet. Sådana villkor kan avse restriktioner i fråga om förvaring eller reexport. Som jag har sagt i svaret, är det här fråga om en del i ett avtalsförhållande eller tillståndsförfarande. Om ett svenskt företag gör åtaganden av sådant slag skall företaget självfallet fullgöra sina förpliktelser. Det måste vara ett allmänintresse, utan vilket ingen seriös näringsverksamhet kan förekomma.

Denna typ av åtaganden är ingalunda ovanlig, C.-H. Hermansson, på många områden där denna politiska överton inte förekommer beträffande de amerikanska embargobestämmelserna. Det är tvärtom mycket vanligt vid licensupplåtelser, som ofta är förbundna med en rad inskränkande bestämmelser, t. ex. förbud mot reexport. För att ett säljande företag skall kunna ha kontroll över hur den upplåtna licensen används kan det upplåtande företaget förbehålla sig att t. ex. utföra revision eller att kontrollera tillverkningen. Företaget kan gå till väga på många olika sätt, t. ex. genom att det har egna revisorer och kontrollingenjörer som besöker företaget, gör stickprov och utför kontinuerlig kontroll, eller genom fristående kontrollorganisationer för kontrollarbetet. Detta är mycket vanligt mellan företag i olika länder.

Slutligen vill jag ta upp ytterligare en sak, och jag talar nu inte om principfrågan, dvs. vår syn på den amerikanska embargopolitiken, dess motiv och sakliga innehåll, utan om formen, som C.-H. Hermansson också vänder sig mot. C.-H. Hermansson har själv här i riksdagen starkt pläderat för just detta att ett land skall ställa krav på ett importerande företag och på importerande länder. Jag tänker på den svenska vapenexportlagstiftningen. Den innebär bl. a. att vi – i hög grad med C.-H. Hermanssons tillskyndan, på vilken punkt han delar regeringens uppfattning, som han också har röstat för

i riksdagen – från den svenska regeringens sida kräver att en utländsk importör av svenska vapen får förbinda sig i ett slutförbrukningsintyg att icke vidareförsälja vapnet till andra länder utan den svenska regeringens godkännande. Denna teknik är alltså ingalunda ovanlig och gäller inte alls bara den amerikanska embargolagstiftningen. Själva tekniken, som också C.-H. Hermansson invänder mot, förekommer alltså även i den svenska lagstiftningen med tillskyndan av både C.-H. Hermansson och mig.

Anf. 27 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är svagt att utrikeshandelsministern söker hitta alla möjliga omständigheter som kan försvaga kritiken mot den amerikanska embargopolitiken, genom att göra jämförelser med den svenska vapenexportlagstiftningen och säga att det förekommer att företag som säljer licenser kräver vissa bestämmelser och t. o. m. kan göra en revision av företag som köpt sådana licenser. Mats Hellström. Det är en helt avgörande skillnad mellan vad som förekommer vid licensupplåtelser, som gäller relationerna mellan två enskilda företag, och relationerna mellan en av världens största stater jämte dess administration och enskilda svenska företag. Det är en helt orimlig jämförelse att säga att detta är ungefär samma sak och ingenting märkligt. Att amerikanska myndigheter kräver kontroll och revision av svenska företag måste vara någonting helt annat. Jag tycker att den jämförelse som Mats Hellström gör inte är hållbar. Han försöker säga att detta inte är någonting märkligt utan förekommer i företagsvärlden. Men det handlar ju här om relationerna mellan en stat och enskilda svenska företag.

Jag hade väntat mig att utrikeshandelsministern på regeringens vägnar skulle ta ett väldigt bestämt principiellt avstånd från den amerikanska embargopolitiken. Det gjorde faktiskt t. o. m. vissa företrädare för de borgerliga partierna i utrikesdebatten för bara några veckor sedan på direkta frågor från vpk. När vi för en sådan här diskussion om den amerikanska embargopolitiken, räcker det inte med att hänvisa allmänt till vad Sverige har gjort i OECD eller i andra sammanhang. Här är tillfället för regeringen att göra en principiell och bestämd deklaration om hur den ser på den amerikanska embargopolitiken.

En företeelse i detta sammanhang är den ojämnhet eller ryckighet som har präglat USA:s politik i detta avseende. Den är kartlagd exempelvis i Adler-Karlssons böcker i denna fråga, vilka visar hur man har försökt genomföra en mycket strikt embargopolitik under ett antal år efter andra världskrigets slut, hur detta misslyckades och hur man sedan har försökt utveckla handeln. Nu försöker man på nytt genomföra en mycket strikt embargopolitik, som är mer omfattande när det gäller Sverige, såvitt jag kan förstå, än som var fallet t. o. m. på 1950-talet. Skall Sverige då anpassa sig till varje svängning i den amerikanska politiken i detta avseende? Vilka katastrofala konsekvenser får det inte för svensk näringspolitik? Jag tycker att det är en orimlig ståndpunkt att bara acceptera vad som förekommer på detta område.

Utrikeshandelsministern återkommer till vad som är det avgörande i

regeringens argumentation i detta sammanhang och talar om företagens frivilliga åtaganden. Enligt min mening är den amerikanska kontrollen och de amerikanska ingripandena i svenska angelägenheter omöjliga att acceptera. Vi kan göra en jämförelse med en incident som det nyligen skrevs mycket om i den svenska pressen och där också regeringen agerade. Vi har ett antal fiskare – eller skall vi kalla dem fiskeriföretag för att göra jämförelsen mer adekvat – som är sysselsatta på Östersjön. För några veckor sedan bordades de och kontrollerades av företrädare för sovjetiska statliga myndigheter. Regeringen protesterade omedelbart, vilket jag tyckte var helt riktigt. Händelsen vållade stor uppmärksamhet i svensk press. Varför intar vi inte samma attityd gentemot amerikanska statliga myndigheters ingripanden och kontrollåtgärder riktade mot andra svenska företag?

Anf. 28 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Jag vidhåller att interpellationsdebatter skall föras så, att regeringen svarar på de frågor som interpellanten har ställt. C.-H. Hermansson ställde inga frågor om regeringens allmänna uppfattning om den amerikanska embargopolitiken. Han frågade om motivet till den, vilket jag har försökt redovisa i svaret. Vår allmänna uppfattning måste också vara så väl känd att det inte finns något skäl att särskilt omnämna den, eftersom interpellanten inte berörde den utan konsekvenserna för svenska företag av den amerikanska politiken.

Vår kritik mot den amerikanska embargopolitiken har vi framfört just för att kunna påverka. Vi har framfört den i OECD tillsammans med andra länder – och där har vi haft framgång – för att inte också den organisationen skulle falla inom ramen för delar av embargopolitiken. Vi har framfört vår kritik direkt upprepade gånger, vilket jag sagt i interpellationssvaret och tidigare i handelsdeklarationen och i handelsdebatten. Vi har framfört vår kritik till regeringen i Washington vid upprepade tillfällen. På den punkten kan ingen oklarhet råda.

När det sedan gäller formerna för vad företagen kan acceptera av kontroll och annat var det en bra bild som C.-H. Hermansson gav. Det är klart att om amerikanska myndigheter skulle uppträda mot svenska företag på det sätt som Sovjetunionen gjorde på Östersjön skulle vi ha skäl att ingripa. Vi skulle självfallet påtala det på samma sätt som vi gjort när det gällde de sovjetiska aktionerna på Östersjön.

Jag säger också i svaret att det finns skäl för regeringen att ingripa när t. ex. vår neutralitetspolitik berörs, men skillnaden är att de former som svenska företag har accepterat för kontakt med amerikanska företrädare är av ett helt annat slag. Därför har det hittills icke funnits skäl för regeringen att ingripa i de speciella fallen. USA kan inte – på den punkten har C.-H. Hermansson fel – agera i Sverige som stat. Det är skillnaden.

Anf. 29 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Mats Hellström ger en vilseledande bild av innehållet i min interpellation och av de frågor jag ställer, när han påstår för andra gången att

det inte finns någon allmän fråga i interpellationen. Jag vill erinra om den fråga som jag t. o. m. upprepade i mitt första anförande, som Mats Hellström inte alls har svarat på och som har nr 4 i interpellationen: "Anser regeringen att den kontroll av USA-myndigheter som utövas i Sverige står i överensstämmelse med principerna om folkens självbestämmanderätt och suveränitet?" Det är en allmän fråga om inställningen till embargopolitiken, och den har Mats Hellström av någon egendomlig anledning inte brytt sig om att svara på. Han försöker i stället göra gällande att mina frågor bara gäller formerna för den amerikanska kontrollen av ingripandena, vilket är helt felaktigt. Var och en som läser min interpellation och frågorna ser genast att min kritik gäller den amerikanska embargopolitiken över huvud taget.

Låt mig återkomma ett ögonblick till den parallell jag drog med ingripanden mot svenska fiskefartyg från sovjetisk sida. Mats Hellström tyckte att den var intressant, men han ansåg inte att man kunde göra den jämförelsen. Men om det är på det viset som det nu hävdas av exempelvis chefen för utlandsavdelningen vid Stockholms handelskammare att amerikanska myndigheter – och det handlar här om myndigheter och inte enskilda företag – genom det avtal som 300 svenska företag, skolor och sjukhus skrivit under, får möjlighet att för all framtid utöva kontroll och revision av disponeringen av alla från USA inköpta varor, är det enligt min mening något som icke kan accepteras och som är helt jämförbart och t. o. m. vida överskrider betydelsen av bordningar av ett antal fiskefartyg i Östersjön. Då uppstod en allmän indignation bland den svenska allmänheten, och regeringen protesterade. Men varför protesterar man inte mot den amerikanska kontroll som faktiskt utövas av företrädare för amerikanska myndigheter? Vilka är det annars som springer på de svenska företagen och kräver att få reda på vart USA-tillverkade varor har tagit vägen? Det är inte företagens representanter i USA utan det är administrationen som sköter hela denna blockadpolitik.

Det är alltså den amerikanska staten som här söker ingripa mot enskilda svenska företag. Då anser jag att svenska myndigheter har en skyldighet att värna de svenska företagen mot dessa försök till utländsk kontroll och utländska ingripanden.

Anf. 30 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! Fråga 4, som C.-H. Hermansson hänvisat till, har jag i högsta grad besvarat. Hela tredje sidan i mitt svar handlar om detta. Men vår meningsskiljaktighet här utgår från att C.-H. Hermansson som jag förstår har missuppfattat formerna för kontakten mellan de svenska företagen och företag i USA, till vilka de svenska företagen givit utfästelser, eller företag som har återförsäkrat sig hos amerikanska myndigheter.

USA:s myndigheter kan icke uppträda i Sverige som stat. Det får de inte göra. Skulle de göra det, funnes det skäl, som jag säger i svaret, att på neutralitetspolitiska grunder ta upp det förhållandet. Men det är inte den typen av åtaganden som de svenska företagen har gjort och som refereras till i svaret. Det gäller för övrigt självfallet de varor som är embargobelagda och icke andra.

Vi ogillar den amerikanska embargopolitiken. Det är en sak. De åtaganden som svenska företag gör för att få tillgång till amerikansk teknologi har sådana former att det på nuvarande stadium inte finns skäl för den svenska regeringen att ingripa. Det är vad jag har hävdat i interpellationssvaret.

Anf. 31 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Menar då Mats Hellström att när svenska företag kontrolleras i det här avseendet, utförs den kontrollen av vederbörande amerikanska enskilda företag, där de svenska företagen har inhandlat vissa varor? Läser man det material som finns i de här frågorna, får man intrycket att denna kontroll sköts från amerikanska ambassaden och dess speciella avdelning här.

Jag skulle vara tacksam för att Mats Hellström rättade mig, om jag har fel på denna helt avgörande punkt, men det tror jag inte att jag har.

Anf. 32 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Herr talman! C.-H. Hermansson underskattar ju det jag har försökt säga tidigare. Över huvud taget är den kontroll som företag gör hos varandra, liksom i vissa fall myndigheter, någonting mycket vanligt, långt utöver de speciella avtal som C.-H. Hermansson refererar till från Ny Teknik.

Företag har licensavtal med andra företag – i något fall kan det vara myndigheter som utfärdar bestämmelser – där man har väsentligt mycket längre gående former för revision, kontroll m. m., för att undersöka att inte reexport sker, att licensproduktionen sker på rätt sätt, osv. än vad som förekommer i det här fallet.

Anf. 33 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Detta var inget svar på min fråga och inget bestridande av vad jag har påstått, att det var representanter för amerikanska *myndigheter* som bedrev denna kontroll av svenska företag.

Att det dessutom förekommer kontrollåtgärder mellan enskilda företag utesluter ju inte att i det här speciella fallet är det de amerikanska myndigheterna, alltså administrationens ombud, som bedriver revision och kontroll. Det är detta jag menar att den svenska regeringen och riksdagen måste vända sig mot.

Med detta anförande, under vilket förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, var överläggningen avslutad.

Om verkningarna för svenskt fiske av Spaniens och Portugals medlemskap i EG

9 § Svar på fråga 1984/85:509 om verkningarna för svenskt fiske av Spaniens och Portugals medlemskap i EG

Anf. 34 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Jens Eriksson har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder för att hålla svenskt fiske och svensk fiskberedningsindustri skadeslösa när Portugal och Spanien blir medlemmar i EG.

Vid den anpassning till EG av det portugisiska och spanska regelsystemet som då kommer att äga rum uppkommer en klar risk för att vår fiskexport till dessa länder i några fall kommer att möta ökade tullar i framtiden. Problemen kring fisket är särskilt komplicerade och har också varit en av stötestenarna mellan EG och Portugal/Spanien i medlemskapsförhandlingarna.

Som en följd av Portugals och Spaniens inträde i EG kommer förhandlingar snarast möjligt att inledas mellan EFTA-länderna, däribland Sverige, och EG-kommissionen om de villkor för handeln som skall tillämpas mellan EFTA-länderna och Portugal och Spanien fr. o. m. dagen för dessas inträde i EG. Regeringen kommer i detta sammanhang att ta upp problemen kring fisket.

Hur utfallet av förhandlingarna blir kan givetvis inte sägas i dag. Jens Eriksson kan dock vara säker på att regeringen kommer att så långt möjligt ta till vara det svenska fiskets och fiskberedningsindustrins intressen i detta sammanhang.

Anf. 35 JENS ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag tackar utrikeshandelsministern för svaret på min fråga. Vi brukar ju mötas allt emellanåt och prata om ensidiga tullar och ensidiga koncessioner.

När jag hörde att Spanien och Portugal hade blivit medlemmar i EG kan jag inte neka till att jag framför mig såg ytterligare en bit av den svenska marknaden för export av fisk och beredda produkter därav försvinna.

Spanien har köpt torsk från Sverige. Det har inte varit något stort exportland för våra fiskprodukter men ändå en värdefull marknad. Man kunde ha väntat att Spanien och Portugal skulle få större betydelse, allteftersom deras fiske undan för undan skurits ned.

Vad som händer nu är att Spanien och Portugal får tillgång till nya fiskevatten, och de kommer därigenom säkerligen att utöka sitt fiske. Vi kan rent av få konkurrens på vår inhemska marknad, om vi får ensidiga tullar.

Om man, som kan befaras, får ensidiga koncessioner drabbas på nytt svensk fiskerinäring, precis som skedde 1972 och 1981, när EG beslöt att ta bort tullsuspensionerna på oberedd sill, och precis som skedde när Grönland lämnade EG.

Jag är spänd på vad som kommer att hända – om utrikeshandelsministern när han går till förhandlingarna med Spanien och Portugal återigen har med fisk i väskan att bjuda på. Eller kan vi vänta oss någonting annat?

De områden som stängs för svensk export av fisk och fiskprodukter växer.

Om verkningarna för svenskt fiske av Spaniens och Portugals medlemskap i EG

Länder som går ur EG får genom avtal med Sverige ensidiga koncessioner, och jag befarar att när länder blir medlemmar i EG, blir det likadant.

Spanien och Portugal har som exportmarknader betydelse för svenskt fiske, och jag finner det därför angeläget att framhålla vikten av att Sveriges intressen tas till vara, i synnerhet i ett läge där regeringen avvecklar sitt ansvar för exporten och avser att låta näringen själv ta förlusterna på grund av ensidiga tullar.

Statsrådet ger mig inte stort hopp. Svaret andas närmast resignation inför någonting som är oundvikligt. Fisktullarna är ändå en viktig del av vår näring, och jag vill därför fråga utrikeshandelsministern: Bedömer statsrådet det som möjligt att få till stånd ett avtal varigenom vi kan exportera fisk till Spanien och Portugal på samma villkor som tidigare eller på samma oförändrade sätt som skedde när Grönland lämnade EG; där blev det ingen förändring.

Anf. 36 Statsrådet MATS HELLSTRÖM:

Fru talman! Jag delar Jens Erikssons oro för det som sker på fiskeområdet. Det är en följd av de interna fiskeproblemen – ibland har det t. o. m. talats om fiskekrig – inom EG. Det är tveklöst på det sättet att de svåra spänningar som finns inom EG på detta område kan få negativa konsekvenser inte bara för EG-länderna utan också för andra länder, t. ex. EFTA-länderna.

När det gäller de förhandlingar som regeringen kommer att ta upp med EG inför Spaniens och Portugals inträde kommer vi självfallet att ta upp de fiskeproblem som Jens Eriksson berört. Det vore självfallet fel av mig att innan förhandlingarna ens har börjat ställa någon prognos beträffande utfallet. Jag kan försäkra Jens Eriksson att regeringen kommer att ta kontakter med fiskarnas organisationer när förhandlingarna skall inledas för att informera om den förhandlingsuppläggning regeringen då väljer.

Anf. 37 JENS ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag känner till att det är spänningar inom EG. Men vår näring har inte råd att betala för att lösa de spänningarna, utan det måste vara en intern angelägenhet för EG att klara dem. Vi har nu genom oförmånliga kvotavtal och på annat sätt fått sitta emellan för att man skulle kunna lösa problemen inom EG, och vi kan inte hur länge som helst fortsätta på det sättet.

Jag tycker att det är bra att ni tar kontakt med oss, så att vi åtminstone kan få vara med och resonera när man nu skall gå till förhandlingar. Jag är medveten om att mina möjligheter att påverka utgången och tullpolitiken inte är särskilt stora. Men jag tar mig ändå friheten att påminna om de problem som skapats för svensk fiskerinäring, i förhoppning om att det skall kunna påverka förhandlingarna i positiv riktning.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1984/85:123 om kilometerskatten för dieselfordon

Anf. 38 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Elver Jonsson har frågat mig dels om regeringen har för avsikt att begära en omprövning av den nuvarande skattepolitiken för dieseldrivna personbilar så att försäljningen av dessa relativt sett miljövänliga fordon kan öka igen, dels vilka åtgärder jag avser vidta för att förenkla den, enligt Elver Jonsson, för närvarande administrativt mycket krångliga kilometerskatten.

Beskattningen av bensin- resp. dieseldrivna personbilar är så avvägd att den totala skatten per körd vägsträcka skall vara lika stor för jämförbara bilar av båda slagen. Därvid beaktas för bensinbilarna bensinskatten och den särskilda avgiften på bensin och för dieselbilarna kilometerskatten samt energiskatten och den särskilda avgiften på dieseloljan. Kilometerskatten har räknats ut på detta sätt såväl vid den senaste höjningen den 1 mars 1985 som vid de närmast föregående höjningarna. Vid beräkningarna har bl. a., som framgår av propositionen, beaktats sådant som att fordonen med tiden blivit bränslesnålare. Någon exakt rättvisa kan givetvis inte uppnås för varje enskild bilmodell, men jag kan inte finna att beskattningen av de dieseldrivna personbilarna är för hög i förhållande till beskattningen av bensinbilarna.

En annan sak är att det för närvarande, om man räknar bort skatterna, finns sådana skillnader i prissättningen av bensin resp. dieselolja att detta kan påverka försäljningen av dieselpersonbilar. Men jag anser inte att detta utgör skäl för att nu begära någon omprövning av skattepolitiken för dieselbilarna.

Det är inte klarlagt att dieselbilarna är mer miljövänliga än bensinbilarna. Även om personbilsdieslar kan ha mindre utsläpp av t. ex. koloxid än dagens bensinbilar släpper dieslarna ut större mängder av bl. a. partiklar och mutagena ämnen. Inte heller dieselbilarnas avgasegenskaper kan därför enligt min mening åberopas för att skattemässigt gynna dem i förhållande till bensinbilarna.

Beträffande Elver Jonssons andra fråga kan jag nämna att vägtrafikskatteutredningen (B 1977:05) nyligen har avgett ett betänkande i vilket kilometerskatten utvärderats och alternativa skatteformer till kilometerskatten bedömts. Utredningen föreslår att kilometerskattesystemet behålls, men att det förenklas och förbättras på vissa punkter. Betänkandet är för närvarande ute på remiss. Innan remissbehandlingen avslutats är jag inte beredd att föreslå någon ändring av kilometerskattesystemet.

Anf. 39 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Först ett tack till finansministern för svaret på min interpellation, och så några kommentarer.

När det gäller de senaste skattehöjningarna som drabbat bilägare har man kunnat konstatera att dieselbilarna i dag har en klart dyrare drift än bilar med andra bränslen. Bilägare som investerat i dieselfordon har på mindre än tio år upplevt nästan en fördubbling av fordonsskatten, närmare en fyrdubbling av kilometerskatten och en dryg åttadubbling av dieselskatten.

Om kilometerskatten för dieselfordon

Om man väljer två personbilstyper med tjänstevikt kring 1 400 kg, så finner man att fordonsskatten under samma period gått upp med 195 %. Där är det självfallet ingen skillnad i beskattningen. Däremot slår kilometerskatten, som enbart gäller dieselbilarna, hårt genom att bensinbilarna inte drabbas av denna skattepålaga. Kilometerskattens uppräkning är 350 % på dessa drygt åtta år. Därtill kommer att dieselbilägarna betalar en viss skatt "vid pumpen", dvs. dieselskatten. Det är här som den verkliga skillnaden inträffar. Medan bensinskatten under perioden 1976–1985 har höjts med 281 % så har dieselskatten ökat med 826 %. Oavsett vad man har för uppfattning om prisutvecklingen på bränsle råder mellan de båda alternativen en avsevärd skillnad, som då blir till dieselbilens nackdel. Skattehöjningarna på bensin har i stort sett följt prisutvecklingen under samma mätperiod. Det totala priset på bensin har ökat med 282 %, dvs. skatten på bränslet har ökat nästan i exakt samma takt som totalpriset. När det däremot gäller diesel är förhållandet väsentligt annorlunda. Mer än en åttadubbling av dieselskattehöjningen har inneburit att priset vid pumpen har ökat med 558 %, dvs. nästan dubbelt jämfört med bensinpriset när skatterna är inräknade. Det är ju en mycket intressant jämförelse. Efter den senaste höjningen av kilometerskatten, den 1 mars i år, så har det inträffat att driftskostnaderna för dieselalternativet är högre än driftskostnaderna för bensinbilen – detta trots att dieselbilen bara drar knappt 80 % så mycket drivmedel som bensinbilen. Till detta kan man också lägga att en dieselbil kostar omkring 10 000 kr. mer än motsvarande bil med bensinmotor. För flertalet bilägare med dieseldrift har detta alternativ – även vid en lång årlig körsträcka – blivit klart oekonomiskt. Det har sagts att t. ex. taxiföreningar har ställt av flera dieselvagnar av just det skälet. När därför finansministern hävdar att beskattningen av bensindrivna och dieseldrivna personbilar skulle vara så avvägd, att den totala skatten per körd vägsträcka skulle vara lika stor, så håller inte detta påstående. Vi kan också se på andelen registrerade dieselpersonbilar – den har drastiskt sjunkit de senaste åren. Från att ha haft en andel åren 1980 och 1981 kring 7 %, så är andelen nyregistrerade dieselpersonbilar första kvartalet i år nere i drygt 2 %. Man kan nästan säga att personbilsmarknaden för diesel är helt lamslagen.

Så till krånglet. Själva tekniken med kilometerskatt har ju utsatts för hård kritik. Det faktum att systemet är förmånligt i storstäderna och dyrt på landsbygden är ju en punkt där det finns anledning att vara kritisk. Vidare är det så att systemet är krångligt för den enskilde bilägaren. Klart är också att administrationen för kilometerbeskattningen drar höga kostnader. Nu hänvisar finansministern i sitt svar till vägtrafikskatteutredningen och vill för sin del, med hänsyn till att denna utredning föreslagit att vägtrafikskattesystemet behålls – låt vara något förenklat och förbättrat på vissa punkter – inte föregripa remissarbetet. Om det kan man säga, att det egentligen är gängse ordning. Men jag förutsätter att finansministern har en klar ambition att verkligen förenkla systemet för den enskilde bilisten. Det vore bra om finansministern kunde redovisa den viljeyttringen här i kammaren. Jag tror inte att det skulle uppfattas som något majestätsbrott att redan nu vara klar

över den s. k. färdriktningen, dvs. mot en mer avbyråkratiserad ordning.

När det gällde vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att förenkla det hela, lade finansministern i sitt svar till "enligt Elver Jonssons mening". Skall vi tolka detta så, att regeringen och finansministern tycker att systemet är tillräckligt enkelt i dag? Det vore intressant med en kommentar på den punkten från finansministern.

Så till sist något om miljön i sammanhanget. Finansministern säger att det inte är klarlagt att dieselbilarna är mer miljövänliga än bensinbilarna. Här begränsar finansministern sitt exempel till koloxiden, där det är klart mindre utsläpp för dieselbilarna än för bensinbilarna, och väger det mot att dieslarna släpper ut större mängder partiklar. Jag beklagar att finansministern inte tar med kolväten och kväveoxider. Gör man det får man fram att det är mycket kraftiga skillnader, och det är dessa som är de verkligt tunga miljöförstörarna. Om man gör en sådan sammanräkning är det ingen tvekan om att dieselbilarna är klart mer miljövänliga än bensinfordonen. Detta är också ett skäl att inte diskriminera dieselbilarna i förhållande till bensinbilarna.

Min slutsats, fru talman, är att finansministern klarare borde ha gett ett besked här i kammaren som skulle ha kunnat uppfattas så, att regeringen är beredd att ta sig an den negativa utvecklingen som har skett för dieselbilarna de senaste åren. Rättviseskälet – och jag menar också miljöskälet – talar för att finansministern bör förtydliga svaret.

Anf. 40 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Jag kan lugna Elver Jonsson på en punkt: Det vore naturligtvis i hög grad önskvärt att kunna förenkla kilometerskattesystemet. Det behöver inte råda någon tvist oss emellan om att bensinskatteuppbörden är åtskilligt enklare att klara för den enskilde bilisten än uppbörden av kilometerskatt. Det är ju helt uppenbart.

Däremot är jag inte – och det måste nog Elver Jonsson förstå – beredd att ta ställning till de förslag som den här utredningen har lagt fram. Remissinstanserna bör få komma med sina synpunkter och bedömningar huruvida det verkligen rör sig om viktiga förenklingar. Det kan också vara så att remissinstanserna kommer med ytterligare uppslag till förändringar som skulle kunna förenkla systemet, dock utan att man avstår från det grundläggande kravet på att det måste fungera och att olika bilistkategorier betalar relativt sett lika mycket skatt. Regeringen kommer att ägna den här frågan all den uppmärksamhet som den är värd. Jag måste dock konstatera att vår uppfattning inte riktigt stämmer överens när det gäller den relativa skattebörda som bensindrivna resp. dieseldrivna bilar i dag bär. Vi har alltså inte funnit – vare sig vi analyserar det historiskt eller jämför med det nuvarande skatteläget – att skillnaderna mellan de här olika slagen av bränslen skulle vara så stora att de verkligen kan bilda underlag för påståendet att vi missgynnar dieselbilar. Däremot har prisutvecklingen inte minst på fordonen själva nog delvis varit sådan att detta kan vara en förklaring till att försäljningen minskar.

Slutligen: Beträffande miljöfrågan är jag hänvisad till de bedömningar som

vi har fått av expertisen på området. Och expertisens slutsats kan väl sägas vara att när man väger samman de här olika faktorerna, går det inte att entydigt och klart säga att dieseldrift är miljövänligare än bensindrift. Det finns klara önskemål om att minska utsläppen både från dieseldrivna och från bensindrivna bilar.

Anf. 41 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Finansministern sade, att när man väger samman miljöskälen talar inte någonting för att dieseldriften är miljövänligare. Jag tog mig friheten att påpeka att finansministern var ytterst knapphändig när han i svaret gjorde jämförelser. Detta är kanske symtomatiskt – för det var också fallet i ett tidigare beredningsarbete – men det finns nog anledning att studera frågan närmare.

Det är intressant att ett så "bilaktivt" land som Västtyskland lägger ned oerhörda resurser på att utveckla just dieseldriften. Detta tror jag inte att man gör av en slump. I dessa tider, då även tyskarna tar miljön på allvar, har man funnit att dieselbilen kommer att hävda sig väl.

Jag har principiellt ingen annan mening än finansministern när det gäller att ta ställning innan remissinstanserna har sagt sitt, men jag tror att det finns en del slutsatser att dra redan nu.

När det gäller skattetyngden på drivmedlen konstaterar jag att finansministern säger att vi har kommit till olika slutsatser. Jag är däremot inte helt säker på att finansministern har klarat av att leda detta i bevis. Mina uppgifter kan mycket väl ifrågasättas, eftersom jag utgår från lekmannamässiga synpunkter. Men en iakttagelse som kan göras är ju att många ställer av sina dieselfordon och att försäljningen av nya dieselbilar nästan har gått ned till noll. Detta talar ändå för att det har inträffat någonting efter de senaste skattehöjningarna. Det kan väl i alla fall inte vara så att regeringen har för avsikt att "skatta bort" dieselbilarna från marknaden. Det har inte sagts någonting sådant, men om åtgärder inte vidtas kan detta bli effekten.

Sedan skall man också veta, att om vi låter andelen dieseldrivna fordon bli alltför låg, kommer kostnaderna för framställning av dieselbränslet att bli bra mycket högre. Ett parallellt exempel är ju gasbränsle, vilket man t. o. m. subventionerar, därför att detta har en relativt sett högre kringkostnad. Det vore rimligt att ha denna attityd också till dieseln.

Jag menar att kilometerskatten för dieselfordon är felaktigt konstruerad och krånglig och att – det påstår jag fortfarande – den inte är konkurrensneutral. Därför är det angeläget att det arbete som finansministern säger sig ta sig an sker med både skyndsamhet och kraft och, framför allt, att man inte utgår från att dieselbilarna skulle vara utslagna på förhand.

Anf. 42 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Om Elver Jonsson ger den senaste bensinskattehöjningen och höjningen av kilometerskatten skulden för att försäljningen av dieselbilar går ned, ställer jag mig något frågande. Den skattehöjning som riksdagen beslutade om i fjol höstas var ju så utformad att medan bensinskatten höjdes

med närmare 40 %, höjdes kilometerskatten med 25 %. Och det var egentligen för att påverka relationerna mellan den fasta delen av skatten och den rörliga. Jag tror inte att det går att hävda att just den skattehöjningen skedde till de dieseldrivna fordonens nackdel.

Anf. 43 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag har inte hävdat att det är någon enskildhet som har varit avgörande. Men de sammanvägda effekterna har spelat en stor roll i den här utvecklingen då det har visat sig att just dieseldriften har blivit högst oförmånlig. Jag tror att det finns en del andra skäl för att se till att vi inte går ned till noll när det gäller andelen personbilar som är dieseldrivna. Dieselbilarna har en okänslighet för bränsle, som innebär att de från beredskapssynpunkt är klart bättre. Dieselmotortekniken behöver hållas levande, bl. a. därför att vårt försvar är uppbyggt med denna teknik.

Jag vidhåller fortfarande, fru talman, att dieselbilarna relativt sett är betydligt miljövänligare än vad det kan ge vid handen om man väger in koloxidens, kolvätets och kväveoxidens effekter. Där innebär bensinbilarna en mycket större miljövåda än dieselbilarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1984/85:134 om likviditetsindragningarna från näringslivet

Anf. 44 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson har med anledning av likviditetsindragningarna från näringslivet ställt tre frågor till mig.

1. Anser finansministern att likviditetsindragningar främjar företagens möjligheter och vilja att investera för framtiden?

2. Avser finansministern att förelägga riksdagen förslag om ytterligare tvångsinlåning från företag till staten?

3. Ser regeringen de växande likviditetsindragningarna som ett bestående inslag i finansieringen av budgetunderskottet?

En viktig förutsättning för att pris- och löneökningarna skall kunna nedbringas till en nivå som är förenlig med en balanserad utveckling av den svenska ekonomin är att likviditetsökningen begränsas. Detta minskar också risken för oönskade valutaflöden. I en situation med ett betydande statligt upplåningsbehov och en mycket god likviditet i företagssektorn är det därför rimligt att en del av företagens likviditet kanaliseras till staten. Till en betydande del sker detta genom försäljning av statspapper till företagen. För att minska risken för en press uppåt på räntorna har regeringen dessutom infört direkta likviditetsindragningar från företagen till konto i riksbanken. Det är troligt att också en viss återhållande effekt på lönesidan på detta vis kan uppnås.

Svaret på den första frågan är mot denna bakgrund ja. Investeringarna kan

Om likviditetsindragningarna från näringslivet

påverkas positivt i den mån räntenivån kan hållas lägre än annars och i den utsträckning pris- och löneökningarna kan hållas tillbaka.

Vad beträffar frågan om nya likviditetsindragningar från företagen har förslag om sådana nyligen lagts fram i kompletteringspropositionen. Några ytterligare likviditetsindragningar från företagen planeras inte.

Den tredje frågan gällde huruvida regeringen ser likviditetsindragningarna som ett bestående inslag i finansieringen av budgetunderskottet. Svaret på den frågan är nej.

Anf. 45 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Jag tackar finansministern för svaret.

Sedan min interpellation lämnades in har finansministern i handling besvarat min fråga nr 2 genom att i kompletteringspropositionen lägga fram förslag till ytterligare likviditetsindragningar i augusti i år och i januari 1986 från företag och kommuner på sammanlagt 8,5 miljarder kronor. Det gör å andra sidan mina båda andra frågor desto viktigare och finansministerns svar desto mer intressanta.

Finansministern inledde med att beteckna likviditetsbegränsningar som ett sätt att bekämpa inflationen och motverka utflöde av valuta. I så fall förefaller metoden inte vara särskilt verkningsfull. Trots det snabbt ökade utnyttjandet av likviditetsindragningar har inflationstakten på senare tid stigit till över 8 % på årsbasis. Under det senaste halvåret har vi haft ett valutautflöde på närmare 10 miljarder kronor. Det tycks närmast ha tilltagit efter det att regeringen offentliggjorde sina planer på nya tvångslån från företag och kommuner.

Det är inte trovärdigt att den dolda beskattning av företagen som likviditetsindragningarna utgör skulle kunna stimulera näringslivet till nya satsningar för framtiden. Förutom att den direkta avbränning som följer av att de påtvingade insättningarna hos riksbanken ger låg eller ingen ränta måste frånvaron av stabila spelregler verka återhållande på investeringsviljan. För att företag skall våga bygga ut för framtiden måste de ha en något så när fast grund för sin planering. Regeringens kvartalspolitik med ständiga skatteförändringar och manipulationer med vinstmedlen förkortar planeringshorisonten, ökar osäkerheten och höjer kraven på att en investering snabbt skall betala sig.

Men huvudsyftet med likviditetsindragningarna är naturligtvis inte att påverka pris- och löneutvecklingen, valutaflödena eller investeringsviljan. Det är i stället att underlätta finansieringen av budgetunderskottet. Länge försökte man hålla den snabba utgiftsutvecklingen i den offentliga sektorn stången genom lika snabba skattehöjningar. När Sverige slog i skattetaket, blev utvägen upplåning mot obligationer och andra skuldförbindelser, både hemma och utomlands. Lånefinansiering innebär egentligen inget annat än att man skriver ut skatter på kommande generationer. Men sedan det blivit svårt att få också denna finansieringsmetod att räcka till, fann man på trollformeln att dra in likviditet genom påtvungna fondavsättningar till låg eller ingen ränta.

Finansministern framhåller som en fördel att denna tredje finansieringsmetod minskar risken för en press uppåt på räntorna. Det är detsamma som att säga att företagen – liksom kommunerna – får sämre betalt än vad de skulle ha fått om de frivilligt hade funnit skäl att ställa medel till statens förfogande för täckande av det offentliga utgiftsöverskottet. Ges det ingen ränta alls, har åtgärden karaktären av tillfällig beskattning – tillfällig därför att den angivna avsikten ändå är att pengarna så småningom skall betalas tillbaka till den rätte ägaren. Om ränta betalas, som dock ligger under marknivån, blir det ett slags tvångsupplåning med inslag av beskattning.

Detta nya ekonomisk-politiska instrument intar ett mellanläge mellan penning- och finanspolitiken. Indragningen beslutas av riksdagen på regeringens förslag, men medlen betalas in till riksbanken som ett slags ersättning för den upplåning som riksgäldskontoret annars skulle ha behövt göra. Riksbanken omsätter i sin tur pengarna i statspapper. Den stora ränteskillnaden blåser upp riksbankens vinst, och de ökade inleveranser till statskassan som skett därifrån under senare år representerar en del av den dolda beskattning som här förekommer.

Räntenivån i Sverige blir alltmer manipulerad. Under intryck av valutautflödet och kronans försvagning – man skyllde på den stigande dollarkursen – höjdes den korta räntan i början av året med två procentenheter. Sedan dess har dollarkursen fallit och andra europeiska räntor, t. ex. pundräntan, har åter justerats ned. Men räntenivån på den svenska penningmarknaden har snarast stigit ytterligare. Det betyder att avkastningskurvan nu är negativ. Det gäller i synnerhet om man jämför med räntan på prioriterade obligationer, som ligger hela tre procentenheter under den korta marknadsräntan. Riksobligationer emitteras inte längre, av allt att döma därför att man då skulle tvingas avslöja det stora avståndet mellan den prioriterade räntan och den långa marknadsräntan. I stället ökar upplåningen mot statsskuldväxlar, vilkas konstruktion medför att räntekostnaden, och därmed budgetunderskottet, i år ökar mer än vad som annars vore nödvändigt.

Det myckna användandet av likviditetsindragningar bidrar till att ytterligare förkorta statsskuldens löptid – om man skall ta gjorda uttalanden om att medlen kommer att återbetalas på allvar. Även om det går att kortfristigt täcka statens medelsbehov, blir läget med nödvändighet labilt. Eftersom indragningarna är tidsbestämda, uppkommer frågan vad som skall hända när de tvångsinsatta medlen blir fria.

Den frågan blev faktiskt ännu mer intressant efter finansministerns besked om att han inte ser likviditetsindragning som ett bestående inslag i finansieringen av budgetunderskottet. Det föranleder mig att fråga: Har vi nu sett den sista åtgärden av detta slag? Innebär finansministerns svar att regeringen avser att återgå till att finansiera budgetunderskottet med hjälp av regelrätt upplåning eller t. o. m. med hjälp av ökad beskattning?

Anf. 46 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson har i och för sig rätt i att likviditetsindragningar av den här typen underlättar penningpolitiken – annars skulle de naturligtvis

inte förekomma. Däremot får den som hör Lars Tobissons framställning av det hela ett underligt intryck. Det kan låta som om detta skulle minska det statliga upplåningsbehovet. Så blir förvisso icke fallet, utan statsupplåningen och budgetunderskottet är vad de är. Jag skall inte trötta åhörarna med en påminnelse om vem det var som ställde till med detta underskott. Det har sagts tillräckligt många gånger. När man har lyssnat till Lars Tobisson verkar det dock som om både underskottet och de nuvarande förhållandena på kreditmarknaden enbart är ett resultat av den nuvarande regeringens politik.

Vi gör den bedömningen att likviditeten i näringslivet fortfarande är för hög, och det är orsaken till att vi väljer metoden med likviditetsindragningar. Men när vi ser framåt, framför allt när det gäller den kraftigt ökade investeringsverksamheten i näringslivet – jag vill alltså påminna om att vi i fjol hade en uppgång av totalinvesteringarna i Sverige på närmare 4 %, nästan dubbelt så låg tillväxttakt som för bruttonationalprodukten – kan vi konstatera att vi i år räknar med en praktiskt taget lika stor investeringsökning. En mycket stor del därav faller på industrin.

Mot den bakgrunden har vi att räkna med att likviditetsbehoven för näringslivets egen verksamhet kommer att öka. Samtidigt ökar ju även sysselsättningen. Dessutom växer produktionen. Vi räknar således med en uppgång i fråga om lagren. Allt detta kommer att konsumera likviditet för näringslivets del. Vi räknar också med att den nuvarande utvecklingen – med hög aktivitet i näringslivet och fortsatta investeringsökningar – skall, och måste, pågå ett antal år framöver. Därmed skall väl likviditetssituationen normaliseras – även om det tar en viss tid.

Det är riktigt som Lars Tobisson säger att den här typen av åtgärder kan skapa problem om återbetalningen – jag tänker på den tidpunkt när man får lyfta de insatta medlen – är sådan att det fortfarande skulle råda en allvarlig ekonomisk obalans, framför allt mellan den offentliga och den privata sektorn. Vi har dock rimliga skäl att tro att den förbättring av balansen som har uppstått under senare år kommer att fortsätta. Det är uppenbart att särskilt kommunernas finansiella ställning kommer att kraftigt försvagas 1987 och framför allt 1988. Med utgångspunkt i de bedömningar som jag tidigare har redovisat bör också likviditetssituationen i stort vara sådan att återbetalningarna av medlen i fråga skall kunna göras utan att det skapar nya balansproblem. Det är av de skälen som jag kan säga att vi inte räknar med att detta skall vara något bestående inslag. Inte heller planerar vi några nya åtgärder av den här typen efter det att arbetet med anledning av redan beslutade åtgärder har slutförts.

Anf. 47 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Finansministern återkom till sin gamla tes att underskotten i statsbudgeten bara är borgerliga regeringars fel. Jag har många gånger redovisat hur läget är. Det underskott vi nu har att dras med för betalningar av bl. a. räntor på statsskulden kan skuldfördelas på följande vis:

Vid de borgerliga regeringarnas tillträde, hösten 1976, var statsskulden i storleksordningen 80 miljarder. På sex år därefter växte den med 250

miljarder. Därefter, under mindre än två och ett halvt år, har den vuxit med ytterligare 250 miljarder. Jag ställer, som jag brukar göra, frågan till finansministern: Är det verkligen på det viset att de först upplånade 80 miljarderna och de senast upplånade 250 miljarderna, allt under socialdemokratiska regeringar, på något sätt är befriade från räntebetalning och återbetalningsskyldighet, eftersom det bara är de budgetunderskott och den skuldökning som inträffat under sex år av borgerligt regerande som bereder finansministern så stora problem? Han har ännu inte lyckats reda ut hur det kan vara så egendomligt att den mindre del av den totala statsskulden som uppkommit under borgerliga regeringar skulle vara det som stjälper allting.

Finansministern bestred inte i sitt svar vad jag hävdade, nämligen att den här sortens likviditetsindragningar fungerar som en extra beskattning av företagen. Det rör sig i själva verket om miljarder av uteblivna ränteintäkter för företagens del. Än värre är att de här medlen undandras från användning till investeringar som kan ge riktiga jobb för framtiden. Jag måste säga att för mig framstår det som väldigt motsägelsefullt att å ena sidan släppa fram en ökad lönsamhet i näringslivet via devalveringar och annat, medan man å andra sidan säger, nehej, det här får ni inte använda för det avsedda syftet, nämligen att bygga ut svensk industris kapacitet. De här pengarna skall ni leverera in till statskassan, så att vi på det viset får litet lättare att föra penningpolitiken, vilket var finansministerns åsikt om hur detta fungerar.

Jag måste säga att jag inte tror att det i längden underlättar penningpolitiken att använda sig av den här sortens regleringar. Det blir lättare om finanspolitiken sköts på ett stramare sätt och om penningpolitiken kan föras under mer marknadsmässiga villkor.

Det är också så, fru talman, att konstruktionen av den senaste likviditetsindragningen med nödvändighet måste verka snedvridande. Man tar alltså ut 6 % av lönesumman över 20 miljoner. Mig förefaller det alldeles naturligt att om det finns anledning för företagen att räkna med den här typen av åtgärder i fortsättningen, blir det lockande att dela upp ett stort företag i flera mindre, så att alla helst kommer under gränsen på 20 miljoner i lönesumma. Då slipper man att alls vara med på inbetalningarna. Det här konstaterandet är också detsamma som att säga att i praktiken fungerar dessa likviditetsindragningar som en progressiv löneskatt på företagen. Och att det skulle främja investeringsviljan och underlätta tillväxten av kapaciteten i näringslivet, det har jag väldigt svårt att se.

Nu är det, som finansministern påminde om, inte bara företagen utan också kommunerna som är föremål för sådana här likviditetsindragningar. När de borgerliga partierna i januari i år föreslog minskningar av de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna med ca 4 miljarder blev protesterna från socialdemokratiskt håll många och starka. Särskilt mot oss moderater riktades beskyllningar om social nedrustning. Regeringen har skjutit på presentationen av sina kommunalekonomiska förslag så länge det gått, men tvingas nu bekänna färg i kompletteringspropositionen. Då visade det sig att finansminister Feldt vill dela ut ännu kraftigare dråpslag mot kommunerna. Deras likviditet nästa år skall t. o. m. begränsas mer än vad

Om likviditetsindragningarna från näringslivet

som föreslagits från borgerligt håll.

Man kanske kunde förledas tro att allt därmed borde vara gott och väl från moderat synpunkt. Men problemet är att regeringen inte vågar företa den raka åtgärden att minska statsbidragen. I stället betalas de ut i oförändrad omfattning för att sedan delvis återföras genom likviditetsindragningen. Den rundgång som här uppkommer är typisk för socialdemokraterna, och den kan endast förklaras med att de av ideologiska skäl inte kan förmå sig till att besluta om sänkta statsutgifter.

Därtill kommer att indragningen från kommunerna får samma tillfälliga karaktär som det övriga kortsiktiga bollandet med åtgärder för att täcka in budgetunderskottet. De pengar som nu föreslås indragna skall alltså inbetalas våren 1988. Med ledning av finansministerns uttalande om att likviditetsindragningar inte är ett bestående element i regeringens ekonomiska politik borde slutsatsen kunna bli att de inte föreslås frysta för längre tid eller blir ersatta med andra liknande ingrepp. Kan finansministern lova att, om regeringen får sitta kvar, företag och kommuner verkligen får disponera sina tvångsinsatta medel om tre år? Vilka andra åtgärder tänker finansministern i så fall vidta för att möta den ökning av penningmängden som blir följden?

Anf. 48 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Genom sina räknestycken försöker Lars Tobisson skapa intrycket att det egentligen inte skulle vara någon skillnad på den finanspolitik som fördes under de sex borgerliga regeringsåren och den finanspolitik som har förts sedan 1982. Då vill jag påminna om att det som var förutsättningen för vår finanspolitik var att vi övertog ett underskott i statsbudgeten på närmare 90 miljarder budgetåret 1982/83. Det blev faktiskt den summan när vi tog fram de dolda utgifter som det inte hade passat den borgerliga regeringen att redovisa före valet 1982. Det är detta underskott som vi har pressat ned till 60 miljarder.

Under den borgerliga regeringsperioden inträffade följande. Man övertog en budget med ett underskott på 5 eller möjligen 10 miljarder kronor. Det lyckades man på sex år öka till närmare 90 miljarder. Det är alltså en fundamental skillnad, fru talman, mellan den finanspolitik som bedrevs under de borgerliga åren och den som bedrivs under de här åren, då vi i reala termer har halverat budgetunderskottet, medan det på samma sätt sju åttadubblades under den borgerliga tiden.

Jag tror att det kommer att vara ganska svårt för Lars Tobisson att förvända synen på allmänheten till den grad som han nu försöker göra. Folk begriper nog bättre vad som har skett beträffande förmågan att driva upp utgifterna och skapa stora underskott. Därför faller ett lätt löjets skimmer över Lars Tobissons påståenden att han i skepnad av företrädare för en borgerlig riksdagsmajoritet skulle kunna föra en stramare finanspolitik, särskilt när man ser hur de borgerliga agerar här i riksdagen. På varje punkt där man kan ena sig handlar det om att öka utgifterna och sänka skatterna.

Sedan vill jag bara, fru talman, säga att det är en väsentlig skillnad ur

kommunal synpunkt mellan att få göra den här utlåningen till staten i ett läge där man har gott om likvida medel och att få en definitiv indragning av statsbidrag, som dessutom, efter vad jag kan förstå, kommer att följas av ytterligare indragningar framöver, eftersom detta är den enda punkt där de borgerliga partierna är någorlunda ense. Det är kommunerna man skall mjölka på pengar för att motverka effekterna på alla de områden där man bara kommer att kunna enas om ökade utgifter för statens del.

Anf 49 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Egentligen tycker jag att det kunde vara bra om vi höll oss till att diskutera ämnet för min interpellation och inte åter tog upp en gammal debatt, som vi tydligen kan föra hur länge som helst, om hur förhållandena var när socialdemokraterna återkom till regeringsmakten hösten 1982. Låt mig för säkerhets skull än en gång upprepa att budgetunderskottet inte var närmare 90 miljarder, som finansministern säger. Budgetunderskottet var i den budget som hade antagits 75 miljarder. Att det blev bortåt 90 miljarder beror på att den nytillkomna regeringen snabbt satte i gång med att kraftigt höja statsutgifterna för att förverkliga sina löften från valrörelsen. Under det sista budgetår då en borgerlig regering kunde sätta sin prägel på budgeten, 1981/82, var budgetunderskottet 67 miljarder. Detta skall jämföras med vad som beräknas bli resultatet för i år, nämligen drygt 69 miljarder. Jag tillåter mig att tvivla på att man över huvud taget kommer under 70 miljarder sedan man täckt in skuldförbindelser till Zenit o. d. som smugglats igenom på senare tid.

Jag tycker inte att vi på detta sätt ständigt skall ge efter för socialdemokraternas önskan att blicka bakåt och tala om det förflutna. Det väsentliga är vilken finanspolitik som bör bedrivas för framtiden. Här är det en alldeles klar uppdelning i riksdagen så, att de borgerliga partierna förordar en finanspolitisk åtstramning och en minskning av budgetunderskottet för nästa budgetår med ca 10 miljarder och tycker att det här är någonting som skall fortsätta framöver tills hela underskottet i den totala offentliga sektorn är borta.

Det är detta som bör beaktas när vi diskuterar hur budgetunderskottet skall finansieras och hur statsskulden skall hanteras. Jag måste säga att jag finner det oroande, med tanke på de ambitioner vi har från borgerligt håll att komma till rätta med det stora budgetunderskottet och få fart på Sverige igen, att man på det här viset satsar på en kortfristig statsskuldspolitik. Finansministern medger ju att den är kortfristig till den del vi här diskuterar, genom att han så tydligt säger att pengarna skall vara låsta en viss tid och att de därefter blir fria igen. Den penningmängdsökning som då uppkommer har finansministern inte visat hur han tänker bemästra. Det skall vara intressant, och bör vara intressant vilken regering som än sitter, att se hur läget kommer att utvecklas med hänsyn till de frisläpp av uppdämda likviditetsökningar i ekonomin som blir följden av den valda tekniken för finansiering av statsskulden.

Jag börjar nästan få misstanken, när jag tolkar svaret, att det här inslaget i

Meddelande om interpellationssvar

Om kvicksilverhalten i Gävleborgs läns sjöar

finansieringen av underskottet inte är tänkt att bli bestående i den meningen att frysningarna skall förlängas men väl i den meningen att man med liknande åtgärder kan se till att medlen inte kommer till de rätta ägarnas disposition. Då har man egentligen bara kommit med vilseledande uppgifter genom att säga att man räknar med att detta inte skall behöva bli bestående.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Meddelande om svar på interpellation 1984/85:127

Anf. 50 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jens Erikssons interpellation kommer att besvaras den 3 maj. Orsaken till uppskovet är sjukledighet.

13 § Svar på fråga 1984/85:517 om kvicksilverhalten i Gävleborgs läns sjöar

Anf. 51 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Bertil Måbrink har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av den höga kvicksilverhalten i Gävleborgs läns sjöar.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län sammanställer sedan någon tid uppgifter om kvicksilversituationen i länets sjöar. Sammanställningen och utvärderingen av resultaten är ännu inte klar. Omkring 200 sjöar och andra vattenområden skall enligt länsstyrelsen omfattas av utredningen. Av de 140 sjöar som för tillfället ingår i materialet är cirka en fjärdedel så påverkade att de ligger över svartlistningsgränsen. Ca 100 ligger således under denna gräns. Under arbetets gång har några tyvärr missvisande uppgifter redovisats i massmedia.

Även om situationen inte är så alarmerande som angetts i massmedia är den mycket allvarlig, och frågan om kvicksilver i miljön är förvisso en av de viktigaste miljöskyddsfrågorna.

Det är utomordentligt angeläget att minska utsläppen av kvicksilver. Åtgärder för att begränsa de tidigare stora utsläppen av kvicksilver, bl. a. i Gävleborgs län, har främst sedan 1970-talet vidtagits i betydande omfattning. Jag förutsätter att berörda myndigheter i tillstånds- och tillsynsärenden enligt miljöskyddslagen föreskriver mycket långtgående åtgärder för att hindra utsläpp av kvicksilver. Kraven skärps nu beträffande bl. a. rökgasrening vid avfallsförbränning och i fråga om kvicksilverbatterier.

Mycket är ännu okänt om hur kvicksilver förekommer och omsätts i miljön. Detta måste klarläggas bättre. I detta syfte beslutade forskningsnämnden vid naturvårdsverket i mars 1984 att prioritera en samordnad forskning om kvicksilver i samarbete med vissa berörda industribranscher. Detta projekt skall pågå i fyra år fram till 1989 med en budget på

1,2–1,8 milj. kr. per år. Målet är att beskriva och kvantifiera de kvicksilverflöden i luft, mark och vatten som har störst betydelse för kvicksilveranrikning i näringskedjorna. Vidare skall man belysa de faktorer som direkt påverkar miljösituationen och ge underlag för val av ytterligare åtgärder, upprättande av riktlinjer, kontrollprogram m. m.

Kvicksilverhalten i fisk har ett visst samband med försurningen, och regeringen har därför i sin proposition 1984/85:127 om program mot luftföroreningar och försurning framhållit som angeläget att möjligheten att genom kalkning av sjöar och vattendrag minska kvicksilverhalterna i fisk undersöks närmare. Särskilda kalkningsinsatser inriktade på kvicksilverproblemet kommer att genomföras under nästa budgetår.

Jag vill också erinra om de regler som gäller för konsumtion av fisk och om saluförbud för fisk m. m. från vissa vattenområden.

Jag kommer att uppmärksamt följa utvecklingen och effekterna av de åtgärder jag här redovisat. Jag är också beredd att positivt pröva de förslag som myndigheternas bevakning av frågan kan ge anledning till.

Anf. 52 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag tackar för svaret på frågan.

Kvicksilverproblemet är ett nationellt problem, därom är jordbruksministern och jag överens. Sedan är det ju så att vissa län är särskilt illa utsatta, i det här fallet Gävleborgs län.

Jag skall inte diskutera massmedias sätt att framställa det här. Problemet är tillräckligt allvarligt, även om det inte är fullt så katastrofalt som massmedia meddelade för ett antal veckor sedan.

Problemet har många orsaker. Jag tror att den höga kvicksilverhalten i fisken i länets sjöar beror på bl. a. massaindustriernas gamla försyndelser under 1950- och 1960-talet och kanske tidigare. Det ligger s. k. fiberbankar längs hela Gävleborgskusten. Vad som är intressant är på vilka vägar kvicksilvret har tagit sig in i sjöarna och sjösystemen. Detta bör man naturligtvis kartlägga.

Orsaken till denna kvicksilverhalt i fisken är den ökade försurningen, som även har drabbat Gävleborgs län och den utfällning av kvicksilver som därigenom sker. Det där måste naturligtvis också kontrolleras litet bättre.

Gävleborgs län har 3 000 sjöar, om jag inte har alldeles fel. 200 sjöar har undersökts, men jag tror inte att det är tillräckligt för att få en fullkomligt klar bild. Jag menar inte att alla 3 000 sjöarna skall undersökas, men jag tror att man måste öka antalet betydligt. Här handlar det om resurser. Länsstyrelserna är också utsatta för besparingskrav, men besparingarna får inte drivas så hårt att man raserar oersättliga naturvärden. Jag noterar att jordbruksministern i slutet av svaret sade:

"Jag kommer att uppmärksamt följa utvecklingen och effekterna av de åtgärder jag här redovisat. Jag är också beredd att positivt pröva de förslag som myndigheternas bevakning av frågan kan ge anledning till."

Jag tolkar jordbruksministerns uttalande så, att om t. ex. Gävleborgs län, som är ett illa utsatt län, begär ökade resurser, kommer jordbruksministern

Om ett pantsystem för miljöfarliga batterier

att pröva denna begäran på ett positivt sätt och se till att Gävleborgs län får ökade resurser. Jag hoppas att jag tolkat uttalandet rätt.

Anf. 53 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jag har redovisat det arbete som pågår, och jag har dragit slutsatsen att jag så småningom får ett resultat av arbetet. I de sammanhangen får man bedöma vilka ytterligare åtgärder som kan vara motiverade att vidta för att förstärka insatserna när det gäller att motverka de risker som vi är överens om finns.

Anf. 54 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag tackar för det. I detta sammanhang vill jag för det första säga att undersökningen av ett större antal sjöar i länet är viktig. För det andra vill jag säga att man genom kalkning delvis kan begränsa den försurning som pågår. Det är en åtgärd som snabbt kan vidtas. Men såvitt jag förstår är det viktigt att man inte bara kalkar länets sjöar utan att man även kalkar marken i länet, bådadera måste till. Detta för med sig betydande kostnader som länsstyrelsen inte kan bära ensam, och jag utgår från att också detta ingår i den positiva bedömning som jordbruksministern kommer att göra när frågan framöver blir aktuell.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1984/85:518 om ett pantsystem för miljöfarliga batterier

Anf. 55 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! John Andersson har med hänvisning till bl. a. regeringens proposition om kemikaliekontroll frågat mig om jag är beredd att ompröva frågan om ett pantsystem för miljöfarliga batterier.

Stora delar av miljöskyddslagstiftningen bygger på att den som släpper ut föroreningar i miljön eller levererar miljöfarliga produkter själv skall vidta de åtgärder som krävs för att skydda miljön. Den principen, som bl. a. låg till grund för 1975 års riksdagsbeslut om återvinning och avfallshantering, gäller också tillverkare och importörer av batterier.

I regeringens proposition om kemikaliekontrollen sägs att utsläppen av kvicksilver från batterier till luft och mark i en första etapp bör ha minskat med minst 75 % senast år 1987 jämfört med utsläppsnivån 1984. Det ankommer på statens naturvårdsverk att kontrollera att tillräckliga åtgärder vidtas av tillverkare och importörer för att uppnå detta mål. Om målen för utsläppsminskningarna inte uppnås med nu redovisade åtgärder får – som jag redan framhållit i propositionen – frågan om ytterligare regleringar tas upp till ny behandling.

Anf. 56 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Den här frågan knyter direkt an till den förra frågan, som gällde de förhållanden som kommit i dagen i Gävleborg. Den här frågan är mer övergripande och handlar om huruvida man skall ha ett pantsystem eller inte för miljöfarliga batterier.

Jordbruksutskottet och sedermera riksdagen riktade redan 1982 ett tillkännagivande till den borgerliga regeringen om att man ville få till stånd snara åtgärder för att komma till rätta med problemet att batterierna sprider giftiga tungmetaller. Det handlade hela tiden om batterier som hamnar i sopanläggningar.

Frågan har därefter gått som en följetong både i utskott och i kammaren. Vi har både 1983/84 och 1984/85 i betänkanden behandlat frågan om de här batterierna. Man måste säga att det har tagit mycket lång tid, och ingen kan väl i dag svara på frågan om man nu har funnit en lösning. Jordbruksministern själv tycks vara litet osäker när det gäller den här frågeställningen.

Jordbruksministern säger att man, om de här målen inte uppnås, får ta upp frågan om ytterligare regleringar till behandling. Detta visar på en ganska stor osäkerhet när det gäller om de nu föreslagna åtgärderna kommer att leda till någon förbättring.

Regeringen har vid flera tillfällen sagt att man vill driva en mycket kraftfull miljöpolitik. Detta tycker jag är bra, men litet smolk i bägaren måste det väl ändå vara att det vid voteringarna här i kammaren de senaste åren har varit moderaterna som har medverkat till att det här förslaget om ett pantsystem inte har kunnat införas.

I naturvårdsverkets utredning säger man att det kan vara mycket svårt att nå en hög återtagningsgrad utan att införa den här panten. Då det gäller frågan om vem som skall stå för ansvaret och kostnaderna har jag ingen annan uppfattning än jordbruksministern. De som framställer varorna skall själva ta ansvar för att de kommer tillbaka. Men om man ser att detta inte görs tycker jag att det är legitimt att regeringen vidtar sådana åtgärder som att t. ex. införa ett pantsystem.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1984/85:533 om dumpningen av radioaktivt avfall i Atlanten

Anf. 57 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Oswald Söderqvist har frågat mig, mot bakgrund av ett möte inom OECD i vilket en svensk strålskyddsexpert deltagit, om det är den svenska regeringens åsikt att de avbrutna dumpningarna av radioaktivt avfall i Atlanten skall återupptas och om så inte är fallet vilka åtgärder regeringen avser att vidta.

Enligt regeringens uppfattning är dumpning inte någon acceptabel form

Om dumpningen av radioaktivt avfall i Atlanten

för avfallsbehandling, varken när det gäller radioaktivt avfall eller andra typer av avfall. Den svenska lagstiftningen förbjuder alla former av dumpning av avfall inom svenskt territorialvatten eller från svenska fartyg inom andra områden.

Den svenska regeringen har inte ändrat åsikt härvidlag och anser därför självfallet att de för närvarande avbrutna dumpningarna av radioaktivt avfall inte bör återupptas. Denna mening kommer regeringen även fortsättningsvis att hävda såväl inom OECD som inom Londonkonventionen där ett gemensamt nordiskt förslag om upphörande av dumpning av radioaktivt avfall skall behandlas i höst.

Anf. 58 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min fråga.

Det här mötet i Paris inom OECD-NEA har ju väckt en del uppmärksamhet, liksom det ställningstagande Sveriges representant där har gjort. Jag tycker att det var ett ganska rakt besked av jordbruksministern, att Sveriges hållning är oförändrad, men ändå finns det en del frågeställningar som är litet oklara. Om en svensk tjänsteman från SSI, statens strålskyddsinstitut, åker ut på ett sådant här uppdrag, uppenbarligen utan att det dessförinnan har varit speciellt många diskussioner eller överläggningar här hemma, och sedan intar ståndpunkt på ett ganska uppseendeväckande sätt i den här frågan, väcker det naturligtvis oro.

En sak som är litet konstig är att Ragnar Boge i det brev han skrivit till skilda departement inom regeringen skiljer på vetenskaplig och politisk bedömning. Vad menas med detta? Som det har refererats i svenska tidningar kan vi enligt Boge godta dumpningar från strikt vetenskaplig synpunkt, men inte från politisk synpunkt. Jag skulle gärna vilja ha ett förtydligande av vilken skillnaden är. Antingen är dumpning någonting som vi anser vara farligt och som inte skall få förekomma – och då skall det vara vetenskapligt bevisat att det finns skäl för den ståndpunkten – eller också är det fråga om motsatsen. Som jag ser det kan man inte göra någon skillnad mellan vetenskaplig och politisk bedömning i det här fallet. Jag skulle som sagt gärna vilja veta litet mera om vad som avses med detta.

I brevet till bl. a. jordbruksdepartementet talar Boge alltså om att det från strikt vetenskaplig synpunkt inte finns någonting som talar emot fortsatt dumpning. Då vill jag fråga: Vilken prövning har man inom svenska institutioner och inom departementet gjort med anledning av påståendet att dumpning skulle vara ofarlig? Vad har en prövning i så fall gett för resultat, eftersom representanten för strålskyddsinstitutet kan gå ut och säga att det finns vetenskaplig täckning för att fortsätta att dumpa? Han har ju intagit den ståndpunkten, vilket jag tycker är allvarligt.

Slutligen vill jag ställa ytterligare en följdfråga med anledning av att internationella ställningstaganden uppenbarligen har baserats på vetenskapliga bedömningar. Har dessa bedömningar prövats av institutioner och myndigheter här i Sverige, utöver den prövning som gjorts av Ragnar Boge inför mötet i Paris?

Anf. 59 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Låt mig svara att personen i fråga har haft att som expert, kallad av OECD, uttala sig från vetenskaplig utgångspunkt beträffande ett antal klart avgränsade frågor, fastställda av OECD. Det finns även andra vetenskapliga aspekter att lägga på frågan om dumpning. Den helhetssyn som ligger till grund för vår bedömning av dumpning förändras inte av att vederbörande expert när det gäller dessa klart avgränsade frågor har ansett sig från vetenskaplig utgångspunkt kunna leverera dessa svar. Det är så man måste se det. Det är alltså klart avgränsade frågor han har svarat på, och detta förändrar icke den helhetsbedömning av frågan som vi måste göra.

Anf. 60 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Men om man skall pröva om dumpningen skall få fortsätta eller inte – det var ju detta mötet i NEA handlade om – måste det väl vara fråga om en helhetsbedömning. Sveriges representant, som denne expert väl ändå måste uppfattas som, har alltså vid detta möte gått med på skrivningar som bygger på ståndpunkten att det är acceptabelt att fortsätta med dumpningarna. Det som är anmärkningsvärt är att Danmark som enda land har protesterat kraftigt och reserverat sig mot beslutet. Norge var inte representerat. Men Sveriges representant ställde sig bakom skrivningarna om att fortsatt dumpning är tillrådlig. Då måste han väl ha gjort en helhetsbedömning? Det är ju inte fråga om någon detalj. Jag tycker att den svenska expertens uppträdande är mycket konstigt och att det finns oklarheter här som måste redas ut.

Anf. 61 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Det är ändå så att frågorna har ställts av OECD. Som jag markerade var det klart avgränsade frågor. Vi kan inte i ett sådant här fall ålägga en vetenskapsman att komma fram till en slutsats som vi från politiska utgångspunkter finner önskvärd. Vetenskapsmannen måste få göra sin vetenskapliga bedömning av det som formulerats i de klart avgränsade frågor som OECD har rest. Det ändrar emellertid inte ett ögonblick den politiska bedömning vi har att göra när vi kan lägga samman svaren på samtliga de frågor som är avgörande i sammanhanget. Vi har genom en samlad bedömning kommit fram till den slutsats som jag har redovisat som regeringens ståndpunkt i den här frågan.

Anf. 62 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Den enda slutsats jag kan dra av detta, som jag tycker, ganska klara besked från jordbruksministern är att ställningstagandet i Paris av tjänstemannen, experten eller vad man vill kalla honom för, från strålskyddsinstitutet inte på något sätt kommer att påverka Sveriges ställningstaganden i dessa frågor i fortsättningen, utan att uttalandet är någonting som han får stå för personligen. Men det är fortfarande ändå så, att det här har väckt uppmärksamhet, eftersom vederbörande betraktas som svensk representant. Han var inte där som något slags privatperson, självständig enskild

forskare eller någonting sådant, utan han är ju anställd av statens strålskyddsinstitut, vår högsta bevakande myndighet. Detta tycker jag är ganska anmärkningsvärt.

Anf. 63 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Oswald Söderqvists slutsats om den ståndpunkt som regeringen kommer att inta i fortsättningen är riktig. Vederbörande har icke varit politisk representant för Sverige. Han har varit en av OECD tillkallad expert, och han har på grundval av sina vetenskapliga bedömningar i ett antal avgränsade frågor kommit till en slutsats som han har redovisat i detta sammanhang. Så är läget helt enkelt.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1984/85:120 om tilldelningen av medel för naturvård

Anf. 64 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig på vilket sätt regeringen avser att säkerställa naturvårdsinsatser med minst oförändrad ambitionsnivå trots att AMS-medel nu inte ställs till förfogande för naturvården i samma utsträckning som tidigare.

Betydande markarealer har under årens lopp skyddats genom olika former av naturvårdsförordnanden, t. ex. som nationalparker och naturreservat. För att syftet med sådana förordnanden skall kunna uppnås krävs i många fall betydande insatser vad gäller vård och förvaltning. Medel härför anvisas över anslaget Vård av naturreservat m. m. på jordbrukshuvudtiteln. Från detta anslag kan medel utgå även för landskapsvårdande åtgärder, liksom för kostnader knutna till vissa vandringsleder i fjällvärlden. Anslaget uppgår för innevarande budgetår till ca 30,5 milj. kr.

Nästa budgetår ökas anslaget med ca 1,6 milj. kr.

Viktiga naturvårdsinsatser har vidare gjorts genom arbetsmarknadsåtgärder, främst beredskapsarbeten. Under de senaste åren har en omfördelning skett mellan de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Denna omfördelning har lett till att anslagen till beredskapsarbeten har minskat, bl. a. till förmån för rekryteringsstöd och ungdomslag.

I årets budgetproposition har jag aviserat att en särskild översyn bör göras av naturvårdsförvaltningens organisation och funktion. Med anledning av omläggningen avseende fördelningen av AMS-medel har statens naturvårdsverk nyligen hos regeringen hemställt att översynen av naturvårdsförvaltningen också får omfatta finansieringsfrågorna. Jag avser inom kort att föreslå regeringen att besluta om direktiv för en översyn av naturvårdsförvaltningen. Jag kan av förklarliga skäl inte nu närmare gå in på direktivens innehåll, men jag vill framhålla att översynsarbetet, som bör bedrivas skyndsamt, bör leda till ett från naturvårdssynpunkt så rationellt och

effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser som möjligt.

När det gäller de omedelbara problem som kan uppstå på grund av förändrad tillgång på medel för beredskapsarbeten på naturvårdens område utgår jag från att naturvårdsverket och berörda länsorgan gemensamt söker finna ändamålsenliga lösningar.

Anf. 65 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Tyvärr måste jag säga att svaret är mycket nedslående.

Det är helt klart att den omorientering av användningen av AMS-medel som har skett innebär ett hårt slag för naturvården i Sverige. I verkligheten är det ju så att en mycket stor del av den statligt finansierade naturvården i vårt land sedan länge har bekostats av AMS-medel. Man har t. o. m. motiverat de relativt låga anslagen till naturvårdsverket och länsstyrelserna för vård av naturreservat och liknande med att denna verksamhet i huvudsak eller i varje fall till mycket stor del bedrivs inom ramen för AMS verksamhet. När man nu plötsligt i ett slag sopar bort den tunga del av naturvården som AMS-insatserna har varit innebär det – om man inte kompenserar bortfallet genom andra insatser – att statens insatser för naturvård här i landet kraftigt skärs ned. Jag vill ställa följande fråga: Är detta en medveten politik från den svenska regeringens sida?

Den omorientering som går ut på att man vill satsa på andra typer av projekt än beredskapsarbeten kan säkert vara motiverad av arbetsmarknadsmässiga skäl. Jag vill inte gå in på den debatten. Men konsekvensen, att den svenska staten radikalt sänker sin ambitionsnivå när det gäller naturvård i Sverige – är den medveten? Eller har vissa intressen som finns i regeringen, och som jag utgår från att jordbruksministern är den ledande företrädaren för, inte kunnat hävdas tillräckligt kraftfullt, varför man stillatigande har fått finna sig i en sådan här kraftig reducering av en viktig del av den svenska miljöpolitiken?

Jag har frågat vad regeringen är beredd att göra för att säkerställa naturvårdsinsatser med minst oförändrad ambitionsnivå. Tydligen, det är det intrycket man får av svaret, är man inte beredd att göra någonting – i varje fall inom någorlunda överskådlig tid.

Naturvårdsverket har gått in till regeringen och bett att den översyn av naturvårdsförvaltningen som skall ske också skall gälla finansieringsfrågorna. Huruvida så blir fallet har naturvårdsverket inte fått besked om, och det får inte jag besked om här i kammaren heller. Jordbruksministern kan "av förklarliga skäl inte nu närmare gå in på direktivens innehåll", säger han. Jag förväntar mig inte, fru talman, att jordbruksministern här skall läsa upp direktiv som ännu inte är fastställda av regeringen. Däremot kan jag inte se något hinder att jordbruksministern klargör om önskemålet att få ta upp finansieringsfrågorna i utredningsarbetet kommer att tillfredsställas eller inte. Det vore i så fall inte första gången som ett statsråd på förhand talar om saker och ting som kommer att stå i kommande utredningsdirektiv. Varför går det inte på detta område när det går på andra områden? Det brukar ha ett

Om tilldelningen av medel för naturvård

samband med hur angelägen statsrådet är att få fram en viss politisk profilering.

Jordbruksministern säger att utredningsarbetet "bör bedrivas skyndsamt", och det är bra. Han säger vidare att det "bör leda till ett från naturvårdssynpunkt så rationellt och effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser som möjligt", och det är naturligtvis också bra. Jag skulle vilja säga: Fattas annat!

Nyckelfrågan är hur stora resurser som kommer att vara tillgängliga. Regeringen har skurit ned de tillgängliga resurserna för naturvårdsinsatser på ett radikalt sätt, och regeringen har skapat en helt ny ekonomisk situation när det gäller naturvårdsarbete här i landet. Frågan är om detta skall bli något bestående eller om man är beredd att vidta åtgärder, så att man kan återställa statens resurser för naturvårdsinsatser till den nivå som har gällt tidigare. Huruvida dessa frågor får tas upp i utredningsarbetet får vi alltså inget som helst besked om. Just det är trots allt det viktiga.

När det gäller den akuta situationen kommer väl det som ändå måste vara den verkliga kallduschen för alla naturvänner här i landet. Beträffande den kortsiktiga situationen utgår jordbruksministern från att "naturvårdsverket och berörda länsorgan gemensamt söker finna ändamålsenliga lösningar". Det är egentligen ett fantastiskt uttalande. Här har man med ett penndrag tagit bort en mycket stor del av det ekonomiska underlaget för att bedriva naturvårdsarbete här i landet. Sedan säger man till de berörda myndigheterna: Var så goda, försök nu att finna ändamålsenliga lösningar! Jag tror inte att vare sig naturvårdsverket eller länsmyndigheterna kan konsten att trolla med knäna. Om man tar bort resurserna för naturvårdsinsatser, blir den enda följden naturligtvis att naturvården kommer att försummas. Vill man att naturvårdsinsatserna skall bibehållas på en ambitionsnivå jämförbar med den som vi haft hittills, måste man också se till att det finns resurser.

Jag vill gärna ge jordbruksministern en ny chans att ge besked om regeringen kommer att försöka göra någonting, så att det inte blir en katastrof för svensk naturvård. Eller tänker regeringen låta situationen utvecklas på det oroande sätt som vi i dag kan iaktta?

Anf. 66 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Kostnaderna för underhåll av naturreservat och nationalparker har till stor del täckts genom beredskapsarbeten. I samband med minskningen av anslaget har naturvården drabbats hårt. Från folkpartiets sida har vi hävdat att anslagen i naturvårdsverkets budget är otillräckliga. Det ligger en stor risk i att bygga upp underhållet av nationalparker och naturreservat på tillfälliga anslag, i detta fall i AMS budget.

Jordbruksministern kunde ha sagt litet mera om framtiden och om hur underhållet skall skötas. Det är naturligtvis inte acceptabelt att låta naturreservat m. m. förbuskas och växa igen. Om det under för lång tid får brista i underhåll, blir det svårt att återställa naturreservaten i det skick de bör vara.

Det är mycket olyckligt att den överföringspost som vi har hävdat bör

finnas mellan domänfonden och naturvårdsfonden har tagits bort av regeringen. Vi anser att den posten borde ha varit 15 milj. kr. i årets budget. Överföringsposten är visserligen avsedd att täcka kostnader för markförvärv och markbyte, men på det sättet kan det i ett långsiktigt perspektiv också finnas möjlighet att friställa medel för det direkta markförvärvsanslaget i naturvårdsverkets budget för att öka anslaget för underhåll.

Jag konstaterar liksom interpellanten att situationen, med tanke på interpellationssvaret, inte kan anses tillfredsställande. För övrigt kan det konstateras att underhållsarbeten i naturreservat och nationalparker egentligen är mycket lämpliga beredskapsarbeten. Det är arbetsuppgifter som är lätta att organisera, s.k. dagsverksbilliga insatser, och det är dessutom insatser i delar av vårt land där arbetslösheten är högre än genomsnittligt. Vi har haft en genomgående hög arbetslöshet under senare år särskilt i dessa områden.

Det är därför angeläget att jordbruksministern med t. ex. AMS diskuterar möjligheten att omprioritera anslag, så att dessa viktiga insatser inte blir eftersatta. Det är, som interpellanten uttryckte det, viktigt att inte tappa tempo och att detta område inte faller mellan olika stolar, för att vi inte om några år till oss själva bittert skall säga att det var olyckligt att vi under denna period tappade tempo när det gäller de viktiga naturvårdsfrågorna.

Anf. 67 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Jag utgår från att interpellanten, Elver Jonsson och jag kan vara överens om, att när vi diskuterar vår arbetsmarknadspolitik och de åtgärder som skall vidtas inom det området, skall vi i första hand utgå från vad som är bra för dem som blir beroende av hur vi ordnar våra beredskapsarbeten m. m. Det borde vara naturligt att vi accepterar att när det sker förändringar på arbetsmarknaden så kan det också motivera att det görs förändringar av uppläggningen av beredskapsarbeten.

Jag är klart medveten om att en stor del av dessa naturvårdsuppgifter under en följd av år har genomförts med anlitande av beredskapsanslag och att det skapar problem för naturvården när vi på detta sätt från arbetsmarknadspolitiska utgångspunkter förändrar utnyttjandet av dessa anslag. Just därför har jag ansett att det är angeläget att snabbt göra en översyn. Jag har uttryckt mina ambitioner i svaret, där jag säger att "jag vill framhålla att översynsarbetet, som bör bedrivas skyndsamt, bör leda till ett från naturvårdssynpunkt så rationellt och effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser som möjligt".

Naturligtvis är det min omsorg om naturvården som ligger bakom denna ambition. Jag tycker alltså att det är angeläget att vi kan genomföra detta översynsarbete snabbt. När man inte längre skall bedriva detta arbete via beredskapsarbeten, kan det även vara fråga om att få en organisation av detta arbetes uppläggning som svarar mot de önskemål som vi kan ha och de behov som det gäller att täcka.

Jag tycker nog inte, Pär Granstedt, att det är så fruktansvärt fantastiskt – eftersom det fortfarande finns beredskapsanslag som man måste diskutera

och uppgifter som måste klaras när det gäller att sysselsätta människor – om man i fortsättningen ändå bevakar varje möjlighet att samordna de intressen som kan finnas på länsnivå när det gäller å ena sidan exempelvis naturvården och å andra sidan de sysselsättningsskapande åtgärderna. Det är naturligt, tycker jag, att man också i fortsättningen bevakar den möjligheten.

Så ser jag på dessa frågor. Det är inte fråga om att sänka ambitionen på naturvårdens område, utan det är fråga om att organisera åtgärderna på ett annat sätt, när vi inte längre väljer de arbetsmarknadspolitiska vägarna i samma utsträckning som tidigare.

Anf. 68 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag sade redan i mitt tidigare inlägg att det ändamålsenliga med de omorganisationer som man gör av arbetsmarknadspolitikens resurser givetvis måste bedömas från arbetsmarknadspolitisk synpunkt. Men – och det är en viktig poäng – man måste också se till konsekvenserna för olika sakområden och bedöma vilken ambitionsnivå vi vill upprätthålla där.

Som jag också sade i mitt tidigare inlägg har man förut motiverat den förhållandevis låga nivån på anslagen för naturvårdsinsatser med att denna verksamhet i mycket stor utsträckning bedrivs genom AMS-insatser. Nu rycker man bort AMS-insatserna. Då borde det vara logiskt att man i motsvarande mån höjde de reguljära anslagen. Men det gör man inte. Den höjning som här föreslås täcker knappast inflationen. Förmodligen kommer vi i stället att få en real sänkning av värdet på anslagen för naturvårdsinsatser.

Då måste man ställa frågan: Vilken ambitionsnivå har egentligen regeringen när det gäller naturvårdsinsatserna? Det är ju rimligt att man kan mäta regeringens ambition utifrån vilka totala insatser som staten gör på naturvårdsområdet. Vad som nu sker är att man tar bort en stor del av de pengar som har funnits tillgängliga på detta område. Då uppstår frågan: Hur tänker man kompensera det? Tänker man över huvud taget kompensera det?

Jordbruksministern sade i sitt föregående inlägg att det inte är fråga om att sänka ambitionerna. Jag kan här se bara två möjligheter. Antingen har jordbruksministern rätt i sitt senaste uttalande. I så fall kommer förslag om hur detta bortfall skall kompenseras. Då måste man se till att vi faktiskt har oförändrad ambitionsnivå, dvs. lika stora statliga resurser för naturvårdsinsatser som tidigare. Eller också kommer inget sådant förslag, utan vi får finna oss i denna kraftigt reducerade ekonomiska bas för naturvårdsinsatserna. I så fall är jordbruksministerns uttalande felaktigt. Då har man sänkt ambitionerna. Då satsar man mycket mindre på naturvård än tidigare. Bara ett av dessa båda alternativ kan vara sant. Jag vill fråga jordbruksministern: Vilket av dessa alternativ är sant? Stämmer jordbruksministerns uttalande om att det inte är fråga om att sänka ambitionerna? Hur tänker man i så fall återställa ambitionerna så att de når samma nivå? Om det inte kommer något sådant förslag, kan jag bara konstatera att regeringen har sänkt ambitionerna.

Sedan sade jordbruksministern att detta inte är så fruktansvärt fantastiskt. Det är ett mycket förvånansvärt uttalande, när man ser hur det faktiskt ser ut runt om i våra län.

Fru talman! Vi vet ju att i flera län i landet har AMS-resurserna för naturvårdsinsatser helt försvunnit. Och på många håll har de reducerats till mindre än hälften, till en tiondel osv. Det är på många håll i landet dramatiska förändringar av resurserna för naturvård.

Jag använde inte uttrycket "fruktansvärt fantastiskt", men jag kunde ha varit frestad att göra det, och när nu jordbruksministern har fört in denna formulering i debatten vill jag gärna ansluta mig till den. Jag tycker att detta är väldigt allvarligt, och det skulle förvåna mig om inte jordbruksministern också tycker så.

Anf. 69 ELVER JONSSON (fp):

Fru talman! Jag är medveten om att beredskapsarbeten förvisso inte kan vara statiska insatser. Där sker alltid förändringar som kan drabba vissa verksamhetsområden.

Jordbruksministern nämnde bl. a. ungdomslagen, och man kan väl säga att det kan vara skäl att aktivera just ungdomarna i ungdomslagen för insatser i det här sammanhanget. Det är ytterst lämpliga verksamheter det handlar om. Det som har varit en aktiv insats i natur- och landskapsvård har ryckts undan, och det är angeläget att den övergångstid det kommer att handla om blir så kort att vådan begränsas. När jordbruksministern använder ord som "snabbt" och "skyndsamt" är det min förhoppning att jordbruksministern sätter kraft bakom de orden så att vi inte tappar tempo. Från folkpartiets sida ser vi det som mycket angeläget att naturvårdsinsatser och landskapsvårdande åtgärder får så hög prioritet att vi inte i efterhand skall behöva säga att detta är ett försummat område.

Anf. 70 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Vad som skett är, som förmodligen interpellanten vet, en halvering generellt av de anslag som tidigare över arbetsmarknadsanslagen kunde gå till den här typen av åtgärder. Det är klart att detta får negativa effekter om vi inte skulle göra någonting. Men jag menar att man inte bara kan säga att det skall anslås medel i samma omfattning för att på det sättet lösa de problem som vi nu står inför när det gäller att klara naturvård och skötsel i dessa områden. Det är fråga om att skapa en riktig organisation som på ett annat sätt än när det gäller att utnyttja pengarna i beredskapsanslagets form skall kunna skapa den typ av naturvård som vi vill ha. Det är därför jag menar att det finns anledning att göra utredningen skyndsamt.

Jag hävdar fortfarande att det inte är fråga om att sänka ambitionsnivån när det gäller att sköta dessa områden, utan det gäller att hitta en form för att klara detta på ett riktigt och bra sätt även i fortsättningen. Jag anser det fortfarande inte "fantastiskt" att man i den mån man disponerar beredskapsmedel ute i länen även i nuvarande situation skall kunna diskutera med varandra för att göra vad som är möjligt, för att överbrygga de svårigheter som akut kan uppstå. Det är också på denna punkt frågan om god vilja.

Om risken för radioaktiv strålning vid vissa transporter med fartyget Sigyn

Anf. 71 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! I den mån man genom organisatoriska insatser kan effektivisera naturvården och på det sättet kompensera för en del av bortfallet är det naturligtvis välkommet. Under alla omständigheter är åtgärder för att effektivisera den verksamhet man bedriver välkomna. Men man kan ändå inte göra sig den illusionen att man skulle kunna kompensera hela det mycket stora bortfall av ekonomiska resurser för naturvårdsinsatser som det nu är fråga om enbart genom organisatoriska förändringar. Så fantastiska föreställningar om vad effektiviseringar kan göra inom offentlig sektor tror jag inte ens jordbruksministern har.

Det finns naturligtvis effektiviseringsutrymme, men det är inte så att de här insatserna har vanskötts så till den milda grad att man kan åstadkomma den typen av kompensation. Det vore ett underbetyg till våra länsmyndigheter – länsstyrelsernas naturvårdsenheter osv. – som vore himmelsskriande, om man gjorde gällande det.

På marginalen kan det naturligtvis ske effektiviseringar, och dem skall vi ta vara på, men ligger det någonting i det jordbruksministern säger, att ambitionsnivån är oförändrad, då kommer man inte förbi att man också måste få fram pengar. Får man inte fram pengar, leder det till en sänkt ambitionsnivå. Det leder till en försämrad naturvård här i landet, och det tycker jag vore mycket allvarligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på frågorna 1984/85:516 och 522 om risken för radioaktiv strålning vid vissa transporter med fartyget Sigyn

Anf. 72 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Gunhild Bolander har frågat kommunikationsministern hur regeringen bedömer lämpligheten av att använda fartyget Sigyn för transporter av livsmedel och andra förnödenheter till och från Gotland samt på vilket sätt konsumenterna garanteras att dessa varor inte är påverkade av radioaktiv strålning.

Jan-Olof Ragnarsson har frågat kommunikationsministern om vilka åtgärder som har vidtagits för att förhindra att gods som fraktas med Sigyn utsätts för radioaktiv påverkan och, om så inte skett, om kommunikationsministern avser att agera.

Frågorna har överlämnats till mig och besvaras i ett sammanhang.

Fartyget Sigyn har konstruerats speciellt för transporter av använt kärnbränsle och uppfyller mycket högt ställda krav från säkerhets- och strålskyddssynpunkt. Berörda myndigheter har att tillse att gällande säkerhets- och strålskyddsbestämmelser uppfylls oberoende av fraktens art. Innan de transporter, som här åsyftas, genomförts har vederbörliga kontrollåtgärder företagits.

Bedömning av lämpligheten i övrigt av att utnyttja fartyget för andra

Om risken för radioaktiv strålning vid vissa transporter med fartyget Sigyn

transporter än vad det ursprungligen planerades för, måste ankomma främst på berörda intressenter.

Det finns därvid enligt statens strålskyddsinstitut icke några strålskyddsmässiga skäl att avråda från sådana transporter. Varken fartyg eller gods kan bli radioaktiva i sig själva. Gällande bestämmelser förhindrar nedsmutsning med rester av transporterat radioaktivt gods. Mätningar som genomförts på fartyget bekräftar att ingen sådan nedsmutsning förekommit.

Anf. 73 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Eftersom Gunhild Bolander på grund av kommunikationsproblem är förhindrad att vara här – flyget går inte från Gotland – tar jag emot svaret i hennes ställe.

Jag vill, fru talman, på Gunhild Bolanders vägnar tacka jordbruksministern för svaret på hennes fråga.

Sigyn är ju ett skepp vars ryktbarhet är betydande, av många olika skäl. Det står i svaret att fartyget fyller högt ställda krav, och det är någonting som har ifrågasatts många gånger och på många och goda grunder. Tanken att ett fartyg som använts för att transportera högaktivt avfall också skall användas för transport av livsmedel är, tycker jag, ganska anmärkningsvärd. Det är inte underligt att detta har spritt en betydande oro på Gotland.

Givetvis förväntar man sig inte annat än att det har gjorts alla möjliga mätningar och säkerhetskontroller, innan ett sådant fartyg sätts in i den här trafiken. Det som redovisas i jordbruksministerns svar är ur den synpunkten inte förvånande. Men när vi rör oss med problemen med radioaktivitet, vet vi att det finns osäkerhetsmarginaler som kan föranleda oro.

Forskningen när det gäller låga effekter av radioaktivitet är ännu inte så långt kommen. Det finns alltså en osäkerhet på detta område.

Detta gör att man kan ha förståelse för oron bland gotlänningar. Till det kommer naturligtvis den rent psykologiska faktorn, som jag inte heller tycker att man bör bortse från i detta fall. Oron är ett faktum, och redan därigenom har man åstadkommit skada.

Jag tycker, fru talman, att det var ett mycket oklokt beslut att man skulle använda Sigyn för detta ändamål. Det vore lyckligt, om man avbröt den här trafiken och bestämde sig för en annan lösning.

Jag förstår, fru talman, att jordbruksministern har begränsade möjligheter att ingripa. Men någon form av reaktion från regeringens sida om att det är olämpligt att använda Sigyn för denna typ av transporter tycker jag ändå hade varit på sin plats.

Anf. 74 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på Jan-Olof Ragnarssons fråga, ett svar som han tyvärr är förhindrad att själv ta emot.

Som Pär Granstedt redan sagt är det ett mångomdiskuterat fartyg som nu är ute och reser i spalterna igen. Man kan väl säga att det bästa hade varit om vi inte befunnit oss i den situationen att vi är tvungna att frakta radioaktivt avfall. Nu har vi emellertid den situationen, och då kommer man in på

Om risken för radioaktiv strålning vid vissa transporter med fartyget Sigyn

spörsmålet, om det är lämpligt att använda ett sådant här fartyg precis som vilket annat fraktfartyg som helst, vilket det ju är fråga om i denna Gotlandstrafik, där fartyget nu satts in.

Vi vet att detta radioaktiva avfall inte stuvas som vanligt gods i lastrummet, utan det förvaras i dessa jättedyra behållare, som plomberas och sedan placeras i Sigyns lastrum. Men det finns bara ett lastrum, och det skall användas för lastbilstrailers för frakt av förnödenheter till Gotland.

Som vanligt i dessa sammanhang blir man misstänksam – jag vill i det avseendet instämma i vad Pär Granstedt sade. Vi har så många gånger fått besked när det gäller radioaktivitet, kärnavfall och sådant. Det har negligerats, det har sagts att det är obetydligt, osv.

En Gotlandstidning har gjort en intervju med skepparen på Sigyn. Han säger: Javisst, dessa behållare avger litet strålning, men den är försumbar – det är ungefär som från ett armbandsur.

När man läser sådant hajar man till. Vi känner till sådana uttalanden och detta sätt att negligera det hela.

Sedan skulle jag vilja veta om jordbruksministern kan konfirmera vad vi fått höra om vad som kommer att ske när Sigyn så småningom, liksom alla andra fartyg, skall tas ur trafik och "huggas upp", som det heter med ett gammalt uttryck. Sigyn skall, när hon blivit upphuggen, betraktas som lågaktivt avfall och behandlas som sådant under den tid som våra bestämmelser föreskriver. Om det är på det sättet, kan man undra om det är så ofarligt att frakta mat och annat gods i samma lastutrymme som man fraktar dessa behållare.

Det har även talats om säkerhetsåtgärderna. Även då blir man skeptisk. Det är rigorösa säkerhetsföreskrifter som gäller för dessa lastrum. Man har slussar för personalen när den går in och ut ur lastrummet, precis som vid våra kärnkraftverk, trots att detta avfall förvaras i dessa behållare. Det gör att man blir ytterligare misstänksam.

Jag vill därför instämma i Pär Granstedts uppfattning att det hade varit lyckligt om regeringen ingripit och stoppat denna användning av Sigyn.

Anf. 75 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! På Oswald Söderqvists fråga om avsikten är att Sigyn skall skäras ner och slutförvaras som lågriskavfall, vill jag svara att den avsikten föreligger inte.

Sedan gäller det frågan huruvida fartyget nu skulle vara besmittat så att det skulle innebära risk att frakta spannmål. Gotlandsbolaget har ju under tiden 10–24 april använt fartyget för den här typen av frakter eftersom Gotlandsbolagets ena storfärja låg på varv för underhåll och den befintliga kapaciteten för frakter på Gotland inte var tillräcklig. Användandet av fartyget var baserat på det utlåtande som strålskyddsinstitutet har avgivit, där det sägs att det inte finns någon risk för att de varor som nu transporteras skulle vara besmittade med radioaktivitet. Det är alltså det uttalande som har gjorts av myndigheten.

Jag har sagt i mitt svar att det här trots allt blir intressenterna, parterna – de

Om risken för radioaktiv strålning vid vissa transporter med fartyget Sigyn

som fraktar sina varor på den här båten och redaren – som har att avgöra huruvida den här typen av frakt skall ske. Jag är medveten om att vi kan få en diskussion i sammanhanget där man för in ungefär det sätt att se på saken som Pär Granstedt här uttryckte – att det finns en psykologisk fråga att ta hänsyn till. Regeringen kan inte säga att vi tar avstånd från vad strålskyddsinstitutet har sagt och att vi förbjuder utnyttjandet av fartyget på grundval av den psykologiska risk som kan finnas för redaren eller den som skall transportera varorna – att man kommer att bedöma detta som olämpligt. Det måste vara upp till intressenterna själva att bedöma om den här olämpligheten är sådan att man borde avstå. Jag tror att det är så långt vi kan komma i den här diskussionen.

Anf. 76 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Vi är medvetna om att alla dessa mätningar har gjorts och att alla dessa intyg finns, osv. – och det förvånar ingen.

Den här frågan har ju rätt mycket att göra med vad det är för grundläggande säkerhetssyn man har – om man anser att så länge det inte kan bevisas att någonting är farligt så är det ofarligt, eller om man väljer att i dessa sammanhang snarare säga att så länge det inte är absolut bevisat att det är ofarligt så är det farligt.

När man diskuterar detta med psykologi erinrar jag mig ett annat fall i historien – när man skulle förbjuda hormoslyr. Då kom ett förbud, och det motiverades på psykologiska grunder. Inte därför att det var farligt utan därför att folk trodde att det var farligt skulle hormoslyr förbjudas – det var den officiella motiveringen, och man införde alltså förbudet på dessa psykologiska grunder. Sedan visade fortsatta forskningsresultat att det faktiskt var farligt, att de vetenskapliga motiven förelåg – fast man inte hade kommit så långt när förbudet infördes.

Det är klart att den typen av erfarenheter gör att folk inte känner sig helt trygga bara därför att man från vederbörande myndighet säger att detta är ofarligt. Oron finns där, och oron kan visa sig vara befogad. Då är det naturligtvis allvarligt om man upptäcker det för sent.

Jag tycker att det hade varit naturligt om man från regeringens sida hade sagt att även om risken är mycket liten bör man ha som princip att ett fartyg som använts för att frakta radioaktivt material inte skall användas för att frakta så känsliga varor som t. ex. livsmedel. Det borde alltså för regeringen vara en naturlig princip att hålla på.

Att säga att det blir parternas sak är detsamma som att säga att detta blir en lönsamhetsbedömning. Tycker transportörerna och rederiet att detta är lönsamt, då genomför man den här transporten. Men nu är ju Gotlandsbolaget i en monopolsituation. För den som vill ha över varorna gäller det att antingen finna sig i vad Gotlandsbolaget erbjuder eller också avstå från transporten. Gotlänningarna måste äta den mat som bjuds – de har inte heller något reellt val.

Anf. 77 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Den medgivna repliktiden är sedan länge slut.

Om risken för radioaktiv strålning vid vissa transporter med fartyget Sigyn

Anf. 78 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag vill på nytt ta upp detta med säkerhetsaspekterna, som jag tycker visar att visst är det bra med säkerhetsåtgärder, men de här rigorösa säkerhetsföreskrifterna som gäller för Sigyn ger ändå vid handen, att man inte är säker på att det inte läcker ut radioaktivitet från dessa behållare, i vilka man fraktar kärnavfallet.

Som framgår av reportaget i Gotlandstidningarna, exempelvis Gotlands Allehanda, spolar man efter varje sådan här transport med radioaktivt avfall lastrummet; det gör man på de flesta båtar. På vanliga båtar låter man vattnet gå via fartygets spygatt ut i havet.

Men så gör man inte på Sigyn, fastän kärnavfallet har stått i kliniskt renade rostfria behållare à 10 miljoner per styck, som skall garantera att det inte släpps ut någonting. Nej, vattnet från vaskningen samlas upp i en särskild bassäng på fartyget och tas sedan om hand på land.

Enbart detta visar att det finns en motsägelse: man är inte säker på att det inte har läckt ut radioaktivitet från dessa behållare i lastrummet, där man sedan skall frakta lastbilar och trailers med varor som skall till Gotland.

Bara en sådan sak tycker jag visar att det här är olämpligt. Jag vill i detta fall instämma med Pär Granstedt, att det här kan inte få vara en sak för intressenterna och bli en ekonomisk fråga. Det avgörande får inte vara om det går med förlust för Gotlandsbolaget, eller om ICA, Konsum och andra som utnyttjar den här speditionen tror att de inte får sälja sina varor om de fraktar dem med Sigyn – då kommer de att sluta, men inte annars. Detta tycker jag är en smula oansvarigt från regeringens sida.

Anf. 79 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Fru talman! Pär Granstedt sade tidigare att han förstod, att vi i dag inte har någon lagstiftning som gör det möjligt att gå in och förbjuda den här typen av frakt med Sigyn.

Transporterna har upphört. Jag skulle förmoda att man kan räkna med att den debatt som ändå förekommit i detta sammanhang kommer att leda till att man drar vissa slutsatser för framtiden i fråga om synen på transporter, bl. a. av livsmedel, med detta fartyg.

Anf. 80 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Det är naturligtvis en förhoppning man får ha, och låt oss tro att det blir på detta sätt. I så fall har den här debatten gjort någon nytta.

Samtidigt kan man då dra den slutsatsen, att om denna debatt här i kammaren, och den offentliga debatt som förts, kan leda till att saken inte upprepas, så kanske en markering från regeringens sida, att detta är olämpligt, hade kunnat leda till att något sådant här aldrig inträffat – även om det alltså inte finns någon lagstiftning att falla tillbaka på. Ett uttalande från regeringen, att det här anses felaktigt, hade kanske – om det kommit i god tid – lett till att en annan lösning valts.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Föredrogs men bordlades åter
Skatteutskottets betänkande 1984/85:41
Socialutskottets betänkanden 1984/85:19–22
Kulturutskottets betänkanden 1984/85:13 och 15
Utbildningsutskottets betänkanden 1984/85:18, 19 och 29
Näringsutskottets betänkande 1984/85:25
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:17

19 § Anmäldes och bordlades
Proposition
1984/85:206 Ändring i lagen (1972:266) om skatt på annonser och reklam

20 § Anmäldes och bordlades
Motionerna
1984/85:3182 av *Karin Ahrland* och *Christer Eirefelt*
1984/85:3183 av *Elver Jonsson* och *Börje Stensson*
1984/85:3184 av *Lars Werner m. fl.*
1984/85:3185 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*
Förslag om utländska banketableringar i Sverige (prop. 1984/85:191)

1984/85:3186 av *Bo Lundgren m. fl.*
Ändringar i uppbördslagen (prop. 1984/85:192)

21 § Anmäldes och bordlades
Skatteutskottets betänkanden
1984/85:53 Beskattningen av utländska skadeförsäkringsanstalter, m. m. (prop. 1984/85:144)
1984/85:54 Hundskatt (prop. 1984/85:146)
1984/85:55 Särskild skattereduktion år 1985 (prop. 1984/85:162)

Lagutskottets betänkande
1984/85:36 Koloniträdgårdsinnehavares rättsställning (prop. 1984/85:111 delvis)

Försvarsutskottets betänkanden
1984/85:9 Planering och anslag för totalförsvaret (prop. 1984/85:100 delvis och skr. 1984/85:148)
1984/85:10 Anslagsfrågor rörande ekonomiskt försvar (prop. 1984/85:120)

Trafikutskottets betänkanden
1984/85:20 Anslag till Transportstöd för Norrland m. m. (prop. 1984/85:115 delvis)
1984/85:21 Anslag till Transportrådet (prop. 1984/85:100 delvis)

22 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 26 april

1984/85:146 av *Per Westerberg* (m) till statsrådet Roine Carlsson om regeringens varvs- och rederipolitik:

Enligt tillgängliga uppgifter befinner sig i dag såväl Svenska Varv AB som Zenit Shipping AB i allvarliga problem. Detta trots utomordentligt omfattande kapitaltillskott våren 1983. De åtgärder som vidtogs och beslutades under våren 1983 på förslag av statsrådet Roine Carlsson har således inte visats ge tillfredsställande resultat.

Svenska Varv AB

Enligt tillgängliga uppgifter är i dag Svenska Varv AB:s ekonomiska situation så utomordentligt kritisk att man inte förmår ta nya betydande order på grund av sin svaga balansräkning. Förlusten för 1984 på över 1 000 milj. kr. har gröpt ur Svenska Varvs eget kapital så att soliditeten kommit på en utomordentligt låg nivå. Redan en mycket begränsad nedgång på fartygsmarknaden kan komma att skaka hela företagsgruppens förutsättningar i dess grundvalar.

Den varvspolitik som fastslogs på förslag av statsrådet Roine Carlsson under våren 1983 har således visat sig misslyckad. Vägran att vidta erforderliga åtgärder har gett ett katastrofalt ekonomiskt resultat. Avsevärda belopp av skattemedel har gått förlorade. Förutsättningarna för en omfattande omstrukturering av företagsgruppen under innevarande högkonjunktur har missats.

Zenit Shipping AB

Enligt uppgifter har ledningen för Zenit Shipping AB – såväl VD som styrelseordförande – uppfattat regeringens proposition och riksdagens majoritetsbeslut våren 1983 som att inga fartyg får säljas under bokfört värde. Detta har anförts som huvudförklaring varför så få fartygsenheter i bolaget avyttrats under de gångna två åren.

En fullständig och snabb avveckling våren 1983 hade kostat ca 1 800 milj. kr. enligt tillgängliga uppgifter. Sedan dess har bolaget förlorat i rörelseförluster ca 1 450 milj. kr. förutom att fartygsvärdena förmodas ha sjunkit med i det närmaste lika mycket. Den moderata reservationen våren 1983 med krav på en snabb och omedelbar avveckling av Zenit Shipping AB hade uppenbarligen varit en avsevärt mycket mer ekonomisk och rationell lösning än den som regeringen drev igenom.

För varje år som går framstår det allt klarare att de arbetstillfällen som under 1970-talet och början av 1980-talet tillfälligt räddades inom den svenska varvsindustrin har kostat så stora belopp att det överstiger mänsklig fattningsförmåga.

Zenit Shipping AB har nyligen fått nya pengar. Senast efter valet i höst kommer såväl Svenska Varv AB som Zenit Shipping AB att kräva avsevärda ekonomiska uppoffringar från skattebetalarna för att sortera ut den misslyckade varvs- och fartygspolitik som bedrivits under de gångna åren.

Med ledning av ovanstående önskar jag ställa följande frågor till statsrådet Roine Carlsson:

1. Avser statsrådet att tillse att Svenska Varv AB upprättar kontrollbalansräkning när halva aktiekapitalet har förbrukats?
2. Vidhåller statsrådet kravet på att bibehålla nuvarande varvskapacitet efter nedläggningen av Uddevallavarvet?
3. Avser statsrådet att låta Svenska Varv AB träda i likvidation när mer än halva aktiekapitalet har förbrukats?
4. Avser statsrådet att låta Zenit Shipping AB träda i likvidation när mer än halva aktiekapitalet har förbrukats, eller avser statsrådet i stället att be riksgälden att avskriva nya lån?
5. Avser statsrådet att lägga om den misslyckade varvs- och rederipolitik som lett till dagens katastrofala situation?

den 29 april

1984/85:147 av *Anna Lindh* (s) till försvarsministern om utbildning för värnpliktiga i svensk säkerhetspolitik:

Den allmänna värnplikten är grunden för försvarets folkliga och demokratiska förankring och är därför mycket betydelsefull. Däremot finns det skäl att tro att värnpliktsutbildningen kunde förbättras, speciellt vad gäller de värnpliktigas kunskap om det svenska försvarets grundvalar och neutralitetspolitiken.

Utbildning i svensk säkerhetspolitik borde vara en självklarhet, men är det tyvärr inte. En läroplan för värnpliktsutbildningen kan vara en väg att garantera att utbildningen präglas av ideal och värderingar som stämmer överens med Sveriges säkerhetspolitik och grundläggande demokratiska värderingar.

Vad avser försvarsministern göra för att förbättra de värnpliktigas utbildning i dessa frågor?

1984/85:148 av *Nils Åsling* (c) till industriministern om industri- och näringspolitiken:

Svensk industri har visat stor förmåga till förnyelse och anpassning till världsmarknadens förändrade förutsättningar. Sedan industrikriserna under 1970-talets senare hälft har även basindustrierna genomgått omfattande strukturförändringar och därmed återvunnit sin internationella konkurrenskraft. Den industripolitik som under krisåren utvecklades har lett till en betydande förnyelse inom industrin och kan nu tveklöst karakteriseras som samhällsekonomiskt lönsam. Till det lyckosamma utfallet av 1970-talets

struktur- och förnyelseåtgärder har givetvis världsmarknadens utveckling bidragit. Om inte de industripolitiska insatserna kommit till stånd hade emellertid våra möjligheter att dra nytta av världsmarknadens positiva utveckling varit väsentligt mindre.

Devalveringen oktober 1982 har tillsammans med världsmarknadens tillväxt gynnat framför allt exportindustrin, som kunnat uppvisa en radikalt förbättrad lönsamhet under senare år. I en nyligen av SHIO – Familjeföretagen och Föreningsbankerna publicerad "Småföretagarbarometer", dvs. intervjuundersökning med ett stort antal mindre företag (under 20 anställda), framgår emellertid att de mindre företagen inte har kunnat dra nytta av devalveringen så som de stora exportföretagen och att lönsamheten för många små företag är klart otillfredsställande, trots att vårt land befinner sig i en högkonjunktur. Detta är självfallet klart otillfredsställande bl. a. med hänsyn till den nyckelroll de små företagen spelar för den allmänna industriella och tekniska utvecklingen.

Det är för övrigt en allmän iakttagelse som kan göras att industri- och näringspolitiken i och med devalveringen 1982 i huvudsak har varit inriktad på att främja de stora företagen, medan förhållandena för de mindre företagen i vissa avseenden allvarligt försämrats.

Som exempel kan anföras en rad åtgärder på det skattepolitiska området. Den höjda förmögenhetsskatten t. ex. har medfört att många mindre företag åderlåtits på stora kapitalbelopp för att ägarna skall kunna betala skatt på det i företagen investerade kapitalet. Detta har verkat klart utvecklingshämmande.

Enskilda företagare har alltid att mobilisera riskvilligt kapital av beskattade inkomster, vilket självfallet kan vara svårt och utgöra ett avgörande hinder för utvidgning eller nystartande av småföretag.

Volvo t. ex., som i extrem omfattning kunnat dra nytta av devalvering, dollarkurs och världshandelns expansion, har i samband med investeringar i Uddevalla fått tillstånd att skattefritt utnyttja investeringsfonder på över 12 miljarder kronor. Motsvarande löften har utfärdats till SAAB.

Enskilda företagare erbjuds inte motsvarande favörer, och små företag har i allmänhet inte förutsättningar att, relativt sett, bygga upp reserver för självfinansiering som exempelvis Volvo.

Till dessa omständigheter skall dessutom läggas den diskriminering av enskilt sparande i riskkapital, dvs. aktier, som nu råder. Volvo kan – jag har fortfarande Volvo som exempel – räkna med skattebefrielse för utdelning på det aktieinnehav företaget med sin stora likviditet som bas förvärvat i AB Pharmacia. Avkastningen på de Pharmaciaaktier som en aktiesparande Volvoarbetare köpt dubbelbeskattas. Detta illustrerar klart en skillnad i regeringens behandling av den enskilde företagaren eller spararen å ena sidan och institutionen och storföretaget å den andra, som motverkar enskilt engagemang och ansvarstagande i näringslivet.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om att till industriministern få ställa följande frågor:

1. Anser industriministern att industri- och näringspolitiken i tillbörlig omfattning tar hänsyn till olika företagstypers karaktär och förutsättningar?
2. Vilka principer har varit vägledande för regeringen i industri- och näringspolitiska avgöranden, t. ex. de i interpellationen åberopade?

23 § Kammaren åtskildes kl. 13.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert